

Aire Pruus

AS SALVEST EFEKTIIVSUSE ANALÜÜS

LÕPUTÖÖ

Teenusmajanduse instituut

Ärijuhtimise õppekava

Juhendaja: Helle Noorväli

Mõdriku 2024

Mina, Aire Pruus, tõendan, et lõputöö on minu kirjutatud. Töö koostamisel kasutatud teiste autorite, sh juhendaja teostele on viidatud õiguspäraselt.

Kõik isiklikud ja varalised autoriõigused käesoleva lõputöö osas kuuluvad autorile ainuisikuliselt ning need on kaitstud autoriõiguse seadusega.

Juhendaja Helle Noorväli (*allkirjastatud digitaalselt*)

Lõputöö on kaitsmisele lubatud Tallinna Tehnikakõrgkooli Teenusmajanduse instituudi direktori korraldusega nr 1-14/24/2 kuupäev 08.01.2024.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Aire Pruus

sünnikuupäev: 08.05.1998

annan Tallinna Tehnikakõrgkoolile (edaspidi kõrgkool) tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

AS Salvest efektiivsuse analüüs:

- 1) reprodutseerimiseks paberkandjal kõrgkooli raamatukogus avaldamise ja säilitamise eesmärgil;
- 2) elektroonseks avaldamiseks kõrgkooli repositooriumi kaudu;
- 3) kui lõputöö avaldamisele on instituudi direktori korraldusega kehtestatud tähtajaline piirang, lõputöö avaldada pärast piirangu lõppemist.

Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile ja kinnitan, et:

- 1) lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid ega muid õigusi;
- 2) PDF-failina esitatud töö vastab täielikult kirjalikult esitatud tööle.

Mõdriku, 08.01.2024 (*allkirjastatud digitaalselt*)

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1 LÕPUTÖÖ METOODIKA.....	6
2 AS SALVEST EFEKTIIVSUSE ANALÜÜS	9
2.1 Finantsanalüüsi olemus.....	9
2.2 Efektiivsuse analüüsimiseks kasutatavad infoallikad.....	11
2.3 Finantsaruannete muutuste analüüs	14
2.4 Efektiivsuse (tegevustulemuste) analüüs.....	22
2.4.1 Aktiivsuse näitajate käsitus.....	23
2.4.2 Efektiivsuse ehk tootlikkuse lisanäitajate käsitus	31
KOKKUVÕTE.....	35
SUMMARY	38
VIIDATUD ALLIKAD.....	40
LISAD	43
Lisa 1. AS Salvest bilanss eurodes (2020-2022).....	44
Lisa 2. AS Salvest kasumiaruanne eurodes (2020-2022).....	45
Lisa 3. AS Salvest bilansi vertikaalanalüüs (2020-2022)	46
Lisa 4. AS Salvest kasumiaruande vertikaalanalüüs (2020-2022).....	47
Lisa 5. AS Salvest bilansi horisontaalanalüüs (2020-2022).....	48
Lisa 6. AS Salvest kasumiaruande horisontaalanalüüs (2020-2022)	49

SISSEJUHATUS

Ettevõtete üks peamisi vahendeid eesmärkide täitmisel on finantsanalüüs, mis tähendab ettevõtte majandusliku olukorra hindamist möödunud perioodil, hetkeolukorras ja tulevikus. Üks osa finantsanalüüsist keskendub efektiivsusele ehk tegevustulemustele, mille kordajad näitavad, kui efektiivselt kasutab ettevõtte oma varasid müügikäibe genereerimiseks. Efektiivsusnäitajate analüüsi jaoks saadakse andmeid raamatupidamise aruandlusest, milleks on bilanss, kasumiaruanne ja lisad. Andmete analüüsimisel kasutatavad meetodid on finantsaruannete horisontaalanalüüs, vertikaalanalüüs ja suhtarvude arvutamine. (Tearu & Krumm, 2005, lk 15-17) Efektiivsusnäitajate suhtarve on vaja kasutada ettevõtte võimekuse analüüsimisel, mis näitavad, kui tõhusalt kasutatakse oma ressursse tulu teenimise eesmärgil (Efficiency Ratios, 2022).

Statistikaamet toob välja, et tarbijahinnaindeks tõusis 2022. aastal 2021. aasta keskmisega võrreldes 19,4%, tõusu suurimaks põhjustajaks oli energiahindade kallinemine (Statistikaamet, 2023). Võrreldes 2022. aasta I kvartalit 2023. aasta I kvartaliga oli tarbijahinnaindeks tõusnud 17,1%, II kvartalis oli tõus 11,3% ja II kvartalis oli see 5,1% (Statistikaamet, s.a). Euroopa keskpank prognoosib 2023. aastaks majanduslangust 2,2% ning eeldatavasti on Eestis hinnatõus 9,4% (Eesti Pank, 2023). Eesti Panga president Madis Mülleri hindab Eesti majanduse üldist olukorda kehvaks, sest eksporditurgudel on seis nigel ning seetõttu soovib ta rohkem tähelepanu pöörata Eesti ettevõtete konkurentsivõimele. Madis Mülleri sõnul võtab Eesti majanduse toibumine aega, sest nii kodu- kui ka välisturgudel on ostujõu taastumine aeglane. (Eesti Pank, 2023)

Eelpool välja toodud majandusnäitajad muudavad majanduskeskkonna ebakindlaks, millel on edaspidi märkimisväärne osa majanduse edasisele arengule, mis praeguses olukorras on majanduskasvu pärssiv. See sunnib ettevõtteid üle vaatama oma tegevustulemusi ning mõtlema efektiivsuse suurendamise peale. Tõstes efektiivsust, on võimalik ka kulude suurenemise tingimustes töötada kasumlikult. (Eesti Pank, 2022).

Lõputöö eesmärk on hinnata AS-i Salvest majandustegevuse efektiivsust aastatel 2020-2022, selgitamaks välja võimalused tegevustulemuste parendamiseks. Eesmärgi saavutamiseks on vaja täita järgmised uurimisülesanded:

- koostada lõputöö metoodika, mis loob uuringule vajaliku raamistiku;
- esitada erialaste kirjandusallikate põhjal efektiivsuse analüüsi teoreetilised põhimõtted;
- koostada AS-i Salvest horisontaal- ja vertikaalanalüüs ning analüüsida suhtarve, mis aitavad hinnata ettevõtte efektiivsust aastatel 2020-2022;

- tuua välja analüüsi tulemused ja anda hinnang AS Salvest efektiivsusele, vajadusel teha juhtkonnale ettepanekuid tegevustulemuste parendamiseks.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade lõputöö metoodikast, kus kirjeldatakse lõputöö eesmärki ning selle saavutamiseks püstitatud uurimisülesandeid. Lisaks esitatakse selles peatükis uurimismeetod, andmekogumis- ja analüüsimeetodid ning kirjeldatakse empiirilise uuringu objekti ja valimit.

Teises peatükis kirjeldatakse finantsanalüüsi olemust ning bilansi ja kasumiaruande tähtsust efektiivsuse analüüsimisel. Bilansi ja kasumiaruande põhjal teostatakse horisontaal-, vertikaal ja suhtarvude analüüs, mille abil hakatakse hindama AS-i Salvest efektiivsust aastatel 2020-2022. Töö lõpus on lisadena välja toodud AS-i Salvest 2020.-2022. a bilanss, kasumiaruanne ning nende horisontaal- ja vertikaalanalüüs.

1 LÕPUTÖÖ METOODIKA

Viimastel aastatel on majandustingimused palju muutunud. Majanduse suuremad muutused said alguse koroonaviiruse levikuga, sellele järgnes Venemaa sõda Ukrainas, mis tekitas omakorda energiahindade tõusu. Eelmainitud sündmused on tekitanud kiiret hinnakasvu, mis on tõstnud ettevõtete toodete omahindasid läbi tooraine ja energiakulude hinnatõusu. Ettevõtete kasumi teenimise võimalus on muutunud raskemaks, sest kõik sisendhinnad on tõusnud, mis vähendab ettevõtte kasumimarginaali ning tarbijate ostujõud on samuti vähenenud. Majanduskeskkond on muutunud ebakindlaks ja ettevõtted peavad üle vaatama oma tegevustulemused, et kulude suurenemise tingimustes kasumlikult edasi töötada. Üheks võimaluseks on tõsta ettevõtte efektiivsust.

Lõputöö uurimisobjekt on Tartumaal asuv toiduainetööstus AS Salvest, mille eesmärk on valmistada maksimaalselt kodumaisest toorainest oma toodangut. Ettevõtte on asutatud 1946. aastal ja tegemist on ainult Eesti kapitalil põhineva ettevõttega. Salvesti sortiment on väga lai: marineeritud kurgid, lõunatoidud, purgisupid, moosid, salatid, praekapsad, lastetoidud, kastmed ja smuutid. Tootevalikus on ligi 200 erineva toote ja aasta keskmine kogutoodang on 7500 tonni, millest umbes 20 protsenti läheb ekspordiks. Ettevõtte töötajate arv on ligikaudu 180 inimest, suvehooajal võib see ulatuda isegi üle 200.

Toorainete ja energiahindade kiire tõus on tõstnud toodete sisendhindasid ja omahindasid, mis on vähendanud ettevõtete kasumimarginaali. See on pannud ettevõtete kasumlikkuse küsimärgi alla, mis võib avaldada ettevõtete jätkusuutlikkusele tugevat mõju. Efektiivsust tõstes on võimalik ka kulude suurenemine tingimustes edasi töötada kasumlikult.

Lõputöö eesmärk on hinnata AS-i Salvest majandustegevuse efektiivsust aastatel 2020-2022, selgitamaks välja võimalused tegevustulemuste parendamiseks.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- koostada lõputöö metoodika, mis loob edaspidisele uuringule vajaliku raamistiku;
- esitada erialaste kirjandusallikate põhjal efektiivsuse analüüsi teoreetilised põhimõtted;
- analüüsida AS Salvest efektiivsust aastatel 2020-2022, kasutades sobivaid analüüsimeetodeid;
- tuua välja analüüsi tulemused ja vajadusel teha ettepanekuid tegevustulemuste parendamiseks.

Lõputöö uurimisobjektiks on AS Salvest 2020.-2022. majandusaasta aruanded.

Uuring viiakse läbi kasutades juhtumianalüüsi meetodit. Juhtumi analüüs on juhtumisolukorra kirjeldus ning hõlmab endas andmete kogumist erinevatest allikatest, milleks võib olla näiteks finantsaruanded, arhiivid, tegevusaruanded jne (Ghuri & Gronhaug, 2004, lk 181). Antud uuringus koostatakse kõigepealt finantsaruannete muutuste analüüs, milleks on horisontaal- ja vertikaalanalüüs. Sellele järgneb efektiivsuse suhtarvude analüüs. Uuritava objekti andmeanalüüs teostatakse arvuliste näitajate põhjal, mis viitab sellele, et uurimisviis on kvalitatiivne (Ghuri & Gronhaug, 2004, lk 188). Kvantitatiivse andmeanalüüsi käigus vaadeldakse ja võrreldakse horisontaal-, vertikaal- ja suhtarvude analüüsi AS-is Salvest aastatel 2020-2022.

Empiirilise uuringu strateegia on deduktiivne. Deduktiivse analüüsimeetodi peamiseks eesmärgiks on kontrollida väljatöötatud teooriaid ning uurimisstrateegias liigutakse üldiselt üksikule (Õunapuu, 2014). Deduktiivse lähenemisviisiga põhineb empiiriline uuring varasemalt koostatud teooriale, mille kaudu hakatakse analüüsima AS-i Salvest efektiivsust ning vajadusel efektiivsuse tõstmise võimalusi.

Analüüsi andmete kogumise meetodiks on dokumendivaatlus, kus andmeid kogutakse finantsaruannete vaatluse teel. Valimiks on ettevõtte majandusaasta aruanded, kust võetakse välja ettevõtte bilanss, kasumiaruanne ja majandusaastaruande lisad. Saadud andmed viiakse Microsoft Excelisse, kus on andmetega lihtsam teha arvutusi, neid analüüsida ja tulemusi visualiseerida. Microsoft Excelis tehakse efektiivsuse analüüsi jaoks vajalikud arvutused kasutades selleks finantsanalüüsi meetodeid. Seal tehtud tabelid ja joonised kopeeritakse Microsoft Wordi, kus lisatakse hiljem juurde saadud arvutuste analüüs, mis seotakse uuringu teoreetilise osaga.

Analüüsimisel on mõistlik kasutada viimase 3-5 aasta andmeid, et selle põhjal hinnata, kas ettevõtte on liikunud paremuse poole või mitte (Kõomägi, 2006, lk 112). Selle soovitusel alusel on AS-i Salvesti analüüs teostatud viimase kolme aasta põhjal, seega kasutatakse ettevõtte 2020.-2022. majandusaasta aruandeid. Kõigepealt analüüsitakse aastaid 2020-2021, kus majanduses tingitud muutused olid seotud koroonaga ning tooraine kättesaadavus halvenes ja energiahinnad hakkasid näitama tõusutrendi. 2022. aasta veebruaris algas Venemaa sõda Ukrainas, mis mõjutas taaskord tooraine kättesaadavust ja muutis energiahinnad veel kõrgemaks. Kolme analüüsitava aastat iseloomustavad kiired muutused majanduses, mis on muutnud ettevõtted ebakindlaks.

Efektiivsuse analüüsi alustatakse finantsaruannete muutuste analüüsiga. Esmalt tehakse vertikaalanalüüs, mille käigus leitakse bilansi ja kasumiaruande struktuuris toimunud muutused, selles analüüsis võrreldakse üksikute kirjete osatähtsust üldkogumis. Seejärel teostatakse horisontaalanalüüs, kus võrreldakse bilansi ja kasumiaruande muutusi eelneva aastaga. Rahavoogude

aruannet ei ole antud töös analüüsitud, sest rahavoogude aruanne kajastab aruandeperioodil raha ja rahalähendite laekumisi ning väljamakseid (RPS, § 19, lg 1), mis ei ole efektiivsuse näitajad. Peale finantsaruannete muutuste analüüsi viiakse läbi suhtarvuanalüüs leidmaks efektiivsuse näitajaid. AS Salvest majandustulemuste näitajaid võrreldakse ka tegevusala keskmistega, kui need on Statistikaameti kodulehel kättesaadavad.

Lõputöö loetavuse lihtsustamiseks on see üles ehitatud vertikaalselt, mis tähendab, et teoreetiline ja empiiriline osa on esitatud vaheldumisi. Esmalt on töös esitatud teoreetiline osa, millele järgneb iga efektiivsuse näitaja kohta tehtud analüüs AS-i Salvest põhjal.

2 AS SALVEST EFEKTIIVSUSE ANALÜÜS

Ettevõtete peamine eesmärk on omanike jõukuse kasvatamine ehk kasumi maksimeerimine, mida tehakse läbi finantsjuhtimise, et luua kõige efektiivsemalt ettevõttele väärtust (Peterson, 2000, lk 8). Finantsjuhtimise ajalugu on saanud alguse 1950ndatel, kuid selle teadusharu tekkeajaks loetakse alles 1960-1970 aastaid, sest sel ajal töötati välja olulisi rahandusalaseid mudeleid, millest on tänapäeval kujunenud integreeritud õppeaine finantsjuhtimine (Kõomägi, 2006, lk 13). Krista Teearu selgituse järgi on finantsjuhtimine tulevikku suunatud rahaliste otsuste vastuvõtmine (Tearu, 2018, lk 87) ja selle eesmärkideks on hoiduda pankrotist ja majandusraskustest, suurendada müüki, läbi selle kasvatada kasumit ja käivet ning hoida kulud minimaalsed (Tearu & Krumm, 2005, lk 9).

Finantsjuhtimine koosneb kolmest osast: finantsplaneerimine, finantskontroll ja finantsotsuste tegemine. Juhatuse ülesanne on planeerida, sest nemad peavad teadma, kui palju on vaja rahalisi vahendeid, et ettevõtte eesmärged täita. Lühiajaliselt investeeritakse kauba- ja materjalivarudesse, pikemaajaliselt on vaja raha, et ettevõtte saaks kasvada. Finantskontrolli käigus saab juht aga teada, kuidas ettevõtte äriliste eesmärkide täitmisega läheb. Finantskontrolli üks eesmärkidest on tegevuse kontrolli vastavus seadusandlusele ja headele äritavadele. Finantsotsuste tegemiseks on vaja finantsandmeid ja nende analüüsi, mille põhjal saab teha investeeringute otsuseid ja leida vajalikud finantseerimise allikad. (Stelmak, 2014, lk 7)

Järgmistes alapeatükkides määratletakse finantsanalüüsi olemus ja selle seos efektiivsuse hindamisega läbi teoreetiliste lähtekohtade. Teoreetilisele osale tuginedes teostatakse AS-i Salvest majandusaasta aruannete põhjal vertikaal- ja horisontaalanalüüs ning hinnatakse suhtarvude abil ettevõtte efektiivsust.

2.1 Finantsanalüüsi olemus

Finantsanalüüs on ettevõtte möödunud perioodi, praeguse olukorra ja tulevikus oodatava finantsseisundi kohta antud hinnang, millest on huvitatud peale ettevõtte juhtkonna ka aktsionärid, kreditorid, kliendid, tarnijad ja ka konkurendid (Raudsepp, 1999, lk 138). Ettevõtte finantsaruannetest saab teada ettevõtte kohta väga palju infot, kui osata neid lugeda ja tõlgendada. Oluline on kogu informatsiooni objektiivne arvestamine, arvesse tuleb võtta ka taustaandmeid (konkurendid, valdkonna eripärasused jms). Andmete analüüsimise ja võrdlemise puhul on vajalik andmed esitada võrreldaval kujul, siis saab neid võrrelda eelmiste perioodide kui ka teiste ettevõtete andmetega. (Rünkla, 2003, lk 60) Finantsanalüüsi võib jagada kolme etappi: ettevalmistav,

arvutamine ja interpreteerimine, tulemuste analüüs. Esimeses etapis tuleb kindlaks teha analüüsi eesmärgid. Teises etapis kasutatakse erinevaid finantsanalüüsi meetodeid, mille käigus tehakse arvutusi ettevõtte finantsnäitajatega. Viimases etapis tehakse järeldusi ja nendest lähtuvalt formuleeritakse otsused ettevõtte edasise tegevuse raames. (Raudsepp, 1999, lk 138)

Finantsaruannete analüüsi aluseks on raamatupidamiskohustuslaste poolt lõppenud majandusaasta kohta esitatud majandusaasta aruande osad, milleks on bilanss, kasumiaruanne ja lisad. Lähtuvalt sellest, mis eesmärgiga soovitakse analüüsi koostada, tuleb valida sobiv analüüsi meetod. (*Ibid*, 1999, p. 139). Finantsaruannete analüüsimisel kasutatakse kolme erinevat meetodit (Rünkla, 2003, lk 60):

- aruandluse horisontaalanalüüs;
- aruandluse vertikaalanalüüs;
- suhtarvude analüüs.

Horisontaalanalüüsi võib kasutada siis, kui soovitakse välja selgitada lisainvesteeringuid vajavad valdkonnad (Raudsepp, 1999, lk 139). Selle meetodi puhul kõrvutatakse kahe või enama aasta aruannete näitajad ja tuuakse välja nende muutused nii absoluutsummas kui ka protsentuaalselt (Rünkla, 2003, lk 60). Ettevõtte positsiooni välja selgitamiseks konkurentide suhtes kasutatakse vertikaalanalüüsi (Raudsepp, 1999, lk 139), kus viiakse rahalised väärtused protsentuaalkujule, sest see aitab välja selgitada bilansis erinevate kirjete osatähtsust ning kasumiaruandes erinevate kululiikide osatähtsust müügikäibest (Tearu & Krumm, 2005, lk 17).

Põhiliseks analüüsimeetodiks on suhtarvude analüüs, mida arvutatakse kahe näitaja jagatisena ja seda väljendatakse protsentides, kordades, päevades ja/või eurodes (*Ibid*, 2005, lk 17). Suhtarvud kajastavad ettevõtte erinevaid aspekte, milleks võib olla ettevõtte kasumimäärad, lühi- ja pikaajaline maksevõime, tulemuslikkus või tõhusus. Sama nimetuse suhtarvude all võib ette tulla erinevate näitajate suhteid, mistõttu tuleb alati vaadata selle suhtarvu sisu ja arvutuskäiku. Ainult suhtarvude põhjal ettevõttes otsuseid teha ei ole mõistlik, vaid tuleb vaadata ka muud majanduslikku, juhtimisalast ja turunduslikku informatsiooni, mida kõike koos analüüsides saab olulisi näitajaid välja tuua. (Rünkla, 2003, lk 61)

Finantsaruannete suhtarv näitab kahe finantsaruande erineva näitaja suhet, millest lähtuvalt saab analüüsida ettevõtte rahanduslikke näitajaid eelmiste perioodide omadega ning võrrelda neid konkurentide või valdkonna keskmistega (Kõomägi, 2006, lk 112). Palju pannakse rõhku suhtarvude arvutamise poolele, aga numbritest arusaamiseks on vaja teadmisi ja analüütilisi oskuseid, mis tugineb suures osas kogemustele ja äritunnetusele. Oluline on suhtarvude jälgimise süsteemsus ja järjepidevus, et hakata mõistma seoseid ning mõjutegureid. (Stelmak, 2014, lk 47) Suhtarvude

arvutuste põhjal tehakse trendianalüüs ja võrreldakse valdkonna või konkurentide keskmistega (Tearu & Krumm, 2005, lk 17).

Finantssuhtarve võib liigitada viide gruppi, millest igaüks näitab olulist aspekti ettevõtte finantsseisukohast (Stelmak, 2014, lk 47):

- likviidsussuhtarvud;
- kapitali struktuuri näitajad;
- toimimis- ehk efektiivsussuhtarvud;
- rentablussuhtarvud;
- aktsiate väärtusnäitajad.

Finantsnäitajatest on huvitatud erinevad ettevõtte huvigrupid. Likviidsussuhtarvudest on enim huvitatud pangad ja tarnijad, rentablusnäitajad ja efektiivsussuhtarvud pakuvad kõige rohkem huvi omanikele ja investoritele (Kõomägi, 2006, lk 113).

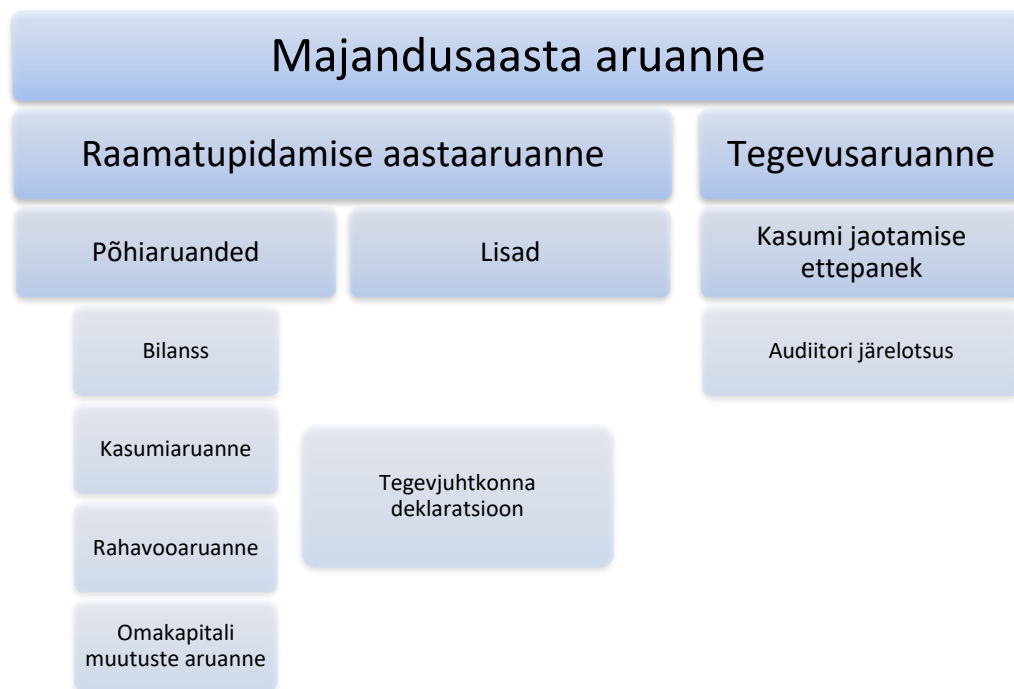
Suhtarvude analüüsis tuleb tähelepanu pöörata sellele, et need sõltuvad enamasti bilansist ning see on ainult hetkeolukord (Stelmak, 2014, lk 47), lisaks peab tähelepanu pöörama raamatupidamisest tuleva informatsiooni usaldusväärsusele (Raudsepp, 1999, lk 143). Suhtarvude võrdlemise ohtudeks on veel see, et tuleb vaadata, kas suhtarvude arvutamise meetoodika on sama ja kas need on võrreldavad, võib esineda suhtarvu nime samasust, kuid selle sisu on erinev. Omavahel ei saa võrrelda ettevõtteid, mis tegutsevad mitmetes tootmisharudes ja üks nendest kattub. Ka raamatupidamise arvestuses tulenevad erinevused mõjutavad suhtarvude tulemusi. Praktikas on küll välja kujunenud peamised suhtarvude nimetused ja nende arvutusmeetodid, kuid suhtarvude ring pole piiratud ja iga analüüsija võib neid juurde tuletada. (Tearu & Krumm, 2005, lk 18)

Antud töös on kesksel kohal efektiivsuse suhtarvud ning järgmises peatükis kirjeldatakse efektiivsuse analüüsimiseks kasutatavaid infoallikaid, milleks on bilanss ja kasumiaruanne ning nende analüüsimise teoreetilised alused.

2.2 Efektiivsuse analüüsimiseks kasutatavad infoallikad

Raamatupidamise seaduse (edaspidi RPS) kohaselt koosneb raamatupidamise aastaaruanne bilansist, kasumiaruandest, rahavoogude aruandest, omakapitali muutuste aruandest ja lisadest (vt Joonis 1) (RPS, § 15, lg 1, 2), mille koostamise ja avaldamise eesmärk on anda ettevõtte kohta tõepärast finantsalast informatsiooni aruannete kasutajale, kes saavad selle info ja vajalike teadmiste olemasolul teha kasulikke majanduslikke otsuseid. Kõige sagedamini analüüsitavad finantsaruanded on bilanss (Lisa 1) ja kasumiaruanne (Lisa 2), järjest enam ka rahavoogude aruanne ning nendest

järelduste tegemiseks võrreldakse analüüsitavaid tulemusi varasemate perioodidega, tegevusala keskmistega või konkurendi näitajatega (Otsus-Carpenter, 07.02.2017).

Joonis 1. Majandusaasta aruanne ja selle koostisosad (Stelmak, 2014, lk 22)

RPS defineerib bilanssi kui raamatupidamisaruannet, mis näitab ettevõtte finantsseisundit (vara, kohustusi ja omakapitali) kindla kuupäeva seisuga (RPS, § 18, lg 1). Bilansist saab välja lugeda ettevõtte varade katteallikaid ja vaadelda seda, kui suures osas on varasid finantseeritud oma rahaga, laenuga või kreditoride rahaga (töötajate palgad, riigimaksud, maksmata arved) (Tearu, 2018, lk 21).

Bilansi vasak poolses osas on aktiva, kus kajastatakse varasid (käibevara ja põhivara) ning parempoolses osas on passiva, kus kajastatakse kohustised ja omakapital, millest selgub, kuidas ettevõtte on aktiva poole peal olevaid varasid finantseerinud (Ilisson, 2004, lk 24). Bilansi aktiva ja passiva peavad olema võrdsed ehk bilanss peab alati olema tasakaalus ja seda arvutatakse järgmise valemiga (Stelmak, 2014, lk 23):

$$\text{Aktiva (vara)} = \text{Passiva (kohustised + omakapital)} \quad (1)$$

Bilansiskeemis jagunevad varad kaheks: käibevarad ja põhivarad. Käibevarade all kajastatakse kõiki varasid, mis realiseeritakse ühe aasta jooksul, seega põhivarade all kajastatakse varasid, mille kasutusiga on üle ühe aasta. Käibevarad on kirjendatud selliselt, et likviidsem ehk kiiremini rahaks pööratav käibevara on üleval pool ja vähem likviidsem vara allpool. Kõige likviidsem vara on raha,

millele järgneb ostjatelt laekumata arved ning üldjuhul kõige vähem likviidsem vara on varud koos poolvalmis toodanguga. Aktiva alumises osas on põhivarad, kus kajastatakse nii materiaalseid kui ka immateriaalseid põhivarasid. (Stelmak, 2014, lk 23-24) Raamatupidamise toimkonna juhend (edaspidi RTJ) sätestab reeglid ja on juhendiks, kuidas raamatupidamislikult materiaalseid ja immateriaalseid varasid kajastada. RTJ 5 defineerib materiaalseid põhivarasid materiaaleteks varadeks, mida ettevõtte kasutab oma tegevuses toodete tootmisel, teenuste pakkumisel, rendile andmiseks või halduseesmärkidel ning mida ettevõtte kasutab kauem kui üks aasta. Immateriaaleteks põhivaradeks loetakse füüsilise vormita varasid, mis on teistest varadest eristatavad mitterahalised varad, mida ettevõtte kasutab pikema perioodi jooksul kui üks aasta. (RTJ 5, § 7)

Bilansi parempoolses osas ehk passivas tuuakse välja kohustised ja omakapital, millest omakorda jagunevad kohustised lühiajalisteks ja pikaajalisteks (Alver L. & Alver J., 2017, lk 99). Lühiajaliste kohustiste alla loetakse laenud ja kreditoorsed võlgnevused (töötajatele, teistele majandusüksustele, teistele füüsilistele ja juriidilistele isikutele) (*Ibid*, p. 99) ja kuuluvad tasumisele järgneva majandusaasta jooksul (Ilisson, 2004, lk 25). Ülejäänud kohustisi loetakse pikaajalisteks (*Ibid*, 2004, lk 25). Omakapital koosneb osa- või aktsiakapitalist ja kasumist (nii jooksva aasta kui ka eelmiste perioodide jaotamata kasumist) (Stelmak, 2014, lk 24). Efektiivsusnäitajate arvutamisel kasutatakse järgmisi bilansikirjeid: nõuded ostjate vastu, ostjate ettemaksed, varad, põhivarad ja varud.

AS-i Salvest bilansimaht (vt Lisa 1) on kolme aastaga (2020-2022) kasvanud 3 210 040 euro võrra ehk 14,72%, mis tähendab, et AS-i Salvest bilansimaht 2022. aastal on umbes 25 miljonit eurot. Bilansimahu suurenemine on tingitud mitmest märkimisväärselt bilansirea muutustest. Varade 37%-ne (2 366 388 eurot) kasv on tingitud varude suurenemisest ning 7,6%-ne (731 649 eurot) materiaalse põhivarade suurenemisest. Kohustiste ja omakapitali muutus on tingitud võlgade ja ettemaksete 37,3%-sest kasvust (1 072 139 eurot) ning 15,2%-sest laenukohustiste kasvust (292 231 eurot). Kasvanud on ka eelmiste perioodide jaotamata kasum 16,4% (1 763 818 eurot), mis näitab, et ettevõtte omanik ei võta kõike kasumit ettevõttest välja vaid reinvesteerib seda.

Raamatupidamisseadus defineerib kasumiaruannet järgnevalt „Kasumiaruanne (tulude ja kulude aruanne) on raamatupidamisaruanne, mis kajastab raamatupidamiskohustuslase aruandeperioodi finantstulemust (tulusid, kulusid ja kasumit või kahjumit)“ (RPS, § 18, lg 2). Eestis on kasutusel kaks kasumiaruande skeemi: skeem 1 ja skeem 2 (Stelmak, 2014, lk 25), milles kajastatakse tehinguid tekkepõhiselt, st tehinguid kajastatakse siis, kui need toimuvad, mitte rahaliste vahendite reaalse liikumise järgi (Ilisson, 2004, lk 29). Kasumiaruande skeem 1 kohaselt liigitatakse kulud nende olemuse järgi ehk vaadatakse, kas need on tekkinud otseselt seoses kaupade müügi või tootmisega,

on tööjõukulud, mitmesugused tegevuskulud või põhivara kulum. Kasumiaruande skeem 2 kohaselt liigitatakse kulud funktsionaalsuse järgi ehk vaadatakse, kas kulud on tekkinud seoses tootmisega, turustamisega või üldhaldusega. (Stelmak, 2014, lk 25) Skeemi 1 kasutatakse tavaliselt väikeettevõtetes, kus kuluarvestus on lihtne ja ei ole vaja pidada arvestust kulukohtade lõikes ning mittetootmiskulud ei ole olulised. See skeem on lihtsam ja kasutatakse peamiselt kaubandusettevõtetes. Skeemi 2 kasutatakse ettevõtetes, kus kuluarvestus on edasi arenenud juhtimissüsteemiks, seal peetakse kulukohtade arvestust ja olulisel kohal on tootmiskulud – seega seda skeemi kasutatakse peamiselt suurettevõtetes, eriti tootmisvaldkonnas. Ettevõtte võib valida ise, millist kasumiaruande skeemi ta kasutab, sest lõpptulemus (puhaskasum või -kahjum) ei sõltu skeemi valikust. (Kallas, 2002, lk 250) Kasumiaruannete kirjetest on olulisel kohal müügitulu ja müüdud kaupade kulu, mida kasutatakse efektiivsusnäitajate arvutamisel.

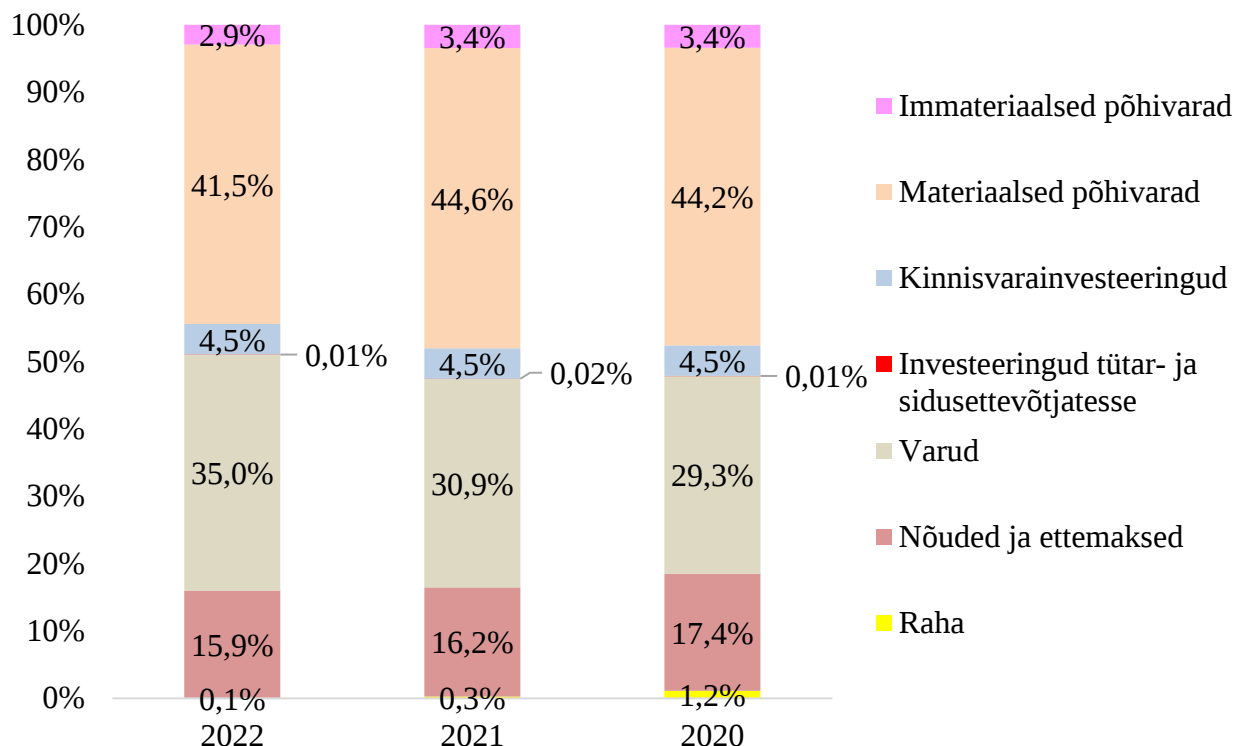
AS-i Salvesti suurimateks kulukirjeteks on tootmisega seotud kulud, seega on mõistlik kulud jagada funktsioonide järgi ning kasutada kasumiaruande skeem 2, mis on ettevõttes ka kasutusel.

Alates 1. oktoober 2022 on äriregistris kõigile tasuta kättesaadav äriühingute, sihtasutuste, ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuse äriregistri andmed (sh majandusaasta aruanded) (Äriregister muutub kõigile tasuta kättesaadavaks, 30.09.2022). Kõigil juriidilistel isikutel, kelle majandusaasta lõppeb 31. detsembril on kohustus esitada 30. juuniks lõppenud majandusaasta kohta majandusaasta aruanne (Popel, 05.05.2023). AS Salvest on korrektselt enne tähtaega oma majandusaasta aruanded esitanud ning kõigil huvilistel on võimalus neid vaadata ning majandusaasta aruannete põhjal teostada finantsanalüüs.

2.3 Finantsaruannete muutuste analüüs

Finantsaruannete muutuseid analüüsitakse kolmel meetodil: vertikaal- ehk struktuurianalüüs, horisontaalanalüüs ja trendianalüüs (Raudsepp, 1999, lk 139). Vertikaalanalüüsi puhul arvutatakse protsentuaalselt välja aruande struktuur ning vaadatakse ja analüüsitakse, millised muutused on selles toimunud. Bilansi vertikaalanalüüsis arvutatakse välja varade ja finantseerimisallikate struktuur, (Teearu & Krumm, 2005, lk 17) Bilansi passiva poole vertikaalanalüüs annab hea ülevaate sellest, kuidas ettevõtte varasid on finantseeritud, rusikareegli järgi peaks omakapital moodustama vähemalt 30% (Stelmak, 2014, lk 44), siiski tuleb iga ettevõtte struktuuri dünaamikat võrrelda tootmisharu ja konkurentide keskmiste näitajatega.

AS-i Salvesti bilansi vertikaalanalüüs on tehtud aastate 2020-2022 kohta (vt Lisa 1). Selle aktivakirjete vertikaalanalüüsis (Joonis 1) on välja toodud kirjete osakaalud 2020-2022. aastatel, kus terviku moodustab varad kokku ehk bilansimaht.

Joonis 1. AS-i Salvesti bilansi aktivakirjete struktuur

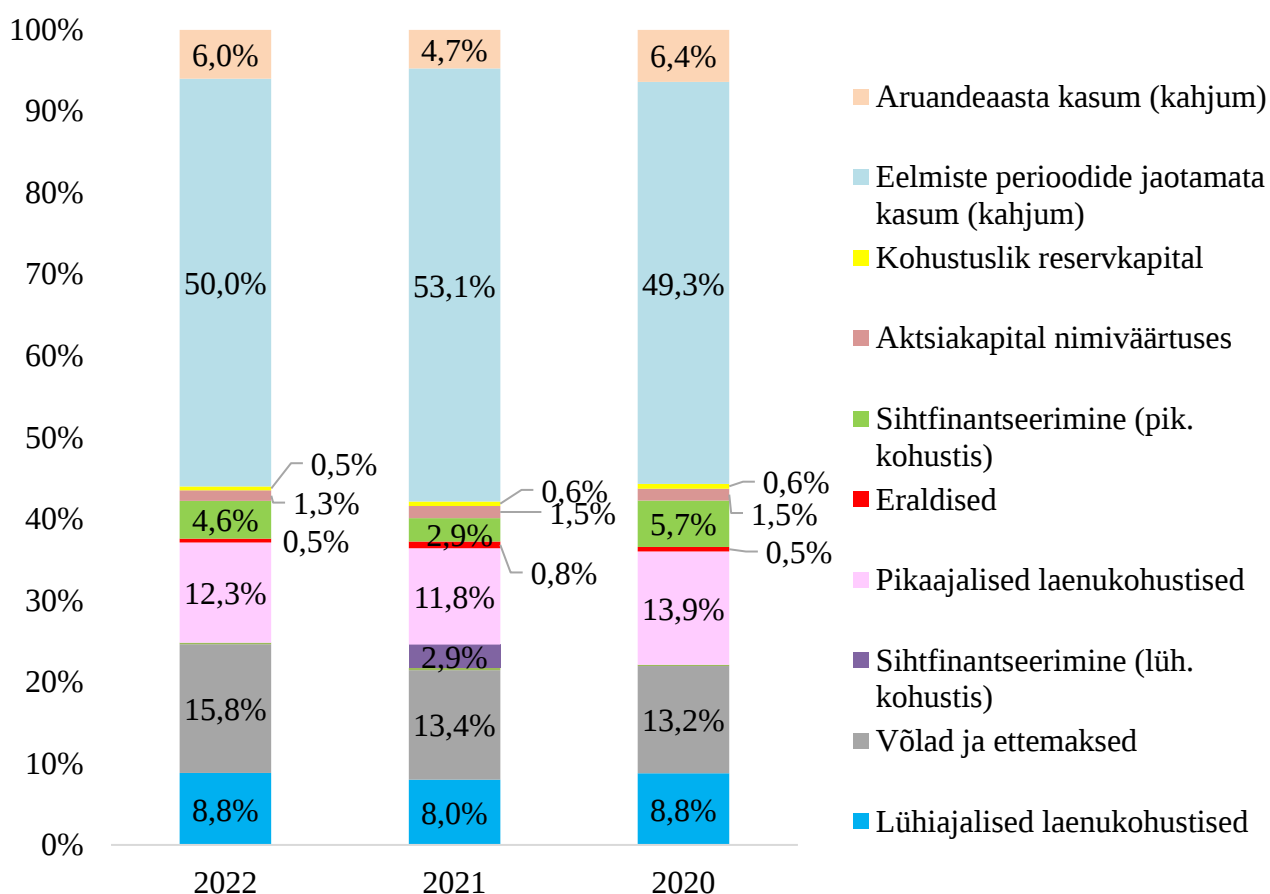
AS Salvesti bilansi aktivapoolse vertikaalanalüüsist (Joonis 1) on näha, et ettevõtte suurimad aktiivkirjed on materiaalsed põhivarad, varud ning nõuded ja ettemaksed. Ettevõtte peamine tegevusala on toiduainete toomine, mille jaoks on vaja kõrgtehnoloogilisi ja kvaliteetseid seadmeid. Toodevateks toiduaineteks on erinevad valmistoidud, purgisupid, lastetoidud, kastmed, moosid ja smuutid, mille säilivusaeg võib ulatuda kuni nelja aastani.

Materiaalsete põhivarade all kajastab AS Salvest maad, ehitisi, masinaid ja seadmeid. Ettevõttes on kokku lepitud põhivarade alampiir ja kasulik eluiga, mis peab olema vähemalt 2000 eurot ja kasulik tööaeg üle kahe aasta. Põhivarad on jaotatud erinevatesse gruppidesse, millele vastavalt on paika pandud kasulik eluiga. Näiteks masinatel ja seadmetel on see 3-20 aastat, ehitistel ja hoonetel 10-60 aastat. Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse ettevõttes lineaarset meetodit, kus amortisatsioonimäär määratakse igale põhivara objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust elueast.

AS Salvesti materiaalsete põhivarade osakaal bilansimahust on 2020-2022. aasta võrdluses 2,7% vähenenud, muutuse on tekitanud bilansimahu kasv ning varude osakaalu suurenemine.

Suur varude osakaal tähendab, et ettevõtte raha on laovarude all kinni. Varude all kajastab ettevõtte valmistoodangut, toorainet ja materjali, müügiks ostetud kaupsid ning lõpetamata toodangut. Varud võetakse esialgselt arvele soetusmaksumuses ja kuluks kantakse FIFO (*first in first out*) meetodil. Bilansis kajastatakse varusid kas soetusmaksumuses või neto realiseerimisväärtuses, sõltuvalt sellest, kumb on madalam. AS Salvest varude osakaal bilansimahust on 2020-2022. aasta võrdlusest kasvanud 5,7%. Varudest moodustab suurema osa valmistoodang, millele järgneb tooraine ja materjal. Varude osakaalu tõusu mõjutas 2022. aastal alanud Ukraina sõda ja sellest tingitud üldine hinnatõus, kus ettevõtte tegi teadliku otsuse suurendada tooraine ja materjali varusid, sest nende kättesaadavus oli muutunud ebakindlamaks. Valmistoodangu varude bilansilist väärtust on suures osas mõjutanud toodete omahinna tõus.

AS Salvest passivakirjete vertikaalanalüüsis (Joonis 2) on välja toodud kirjete osakaalud 2020.-2022. aastatel, kus terviku moodustab kohustised ja omakapital kokku ehk bilansimaht.

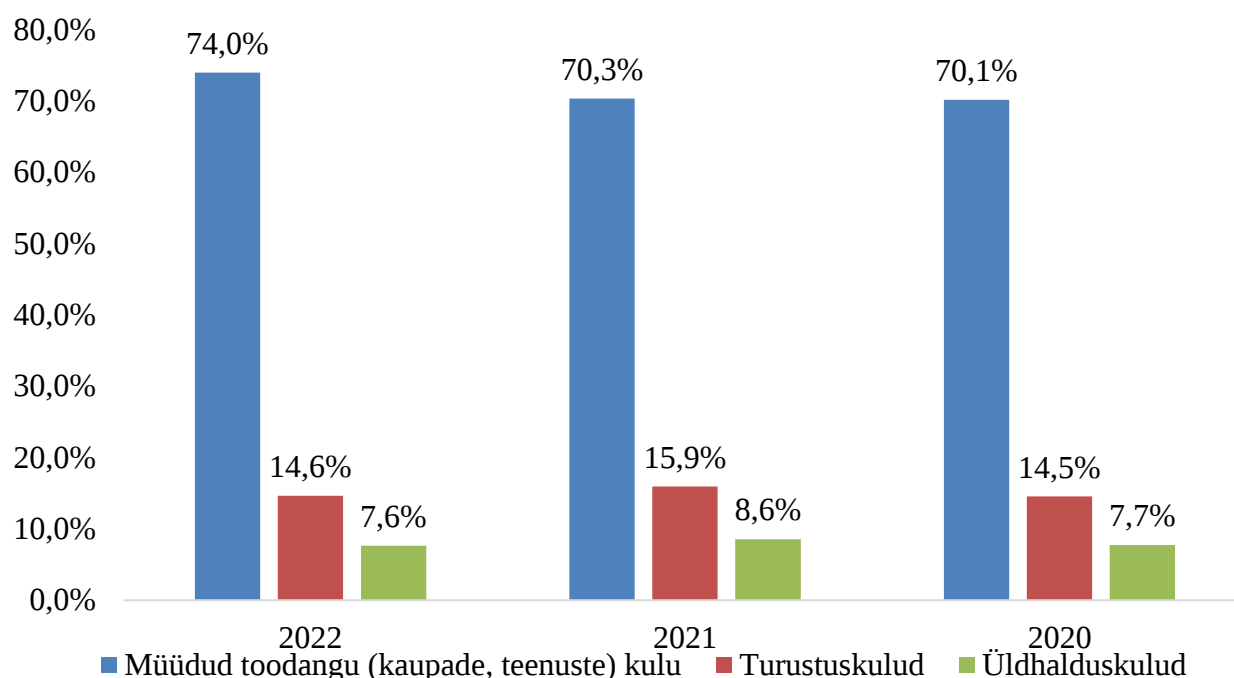

Joonis 2. AS-i Salvest bilansi passivakirjete struktuur

AS Salvest bilansi passivakirjete vertikaalanalüüsist on näha, et kohustistest ja omakapitalist moodustab pool eelmiste perioodide jaotamata kasum. See tähendab, et ettevõtte omanik ei võta kogu

kasumit dividendidena välja, vaid reinvesteerib seda ettevõtte siseselt. Kohustiste ja omakapitali osakaalult järgmisena tuleb võlad ja ettemaksed, mis moodustasid 2022. aastal 15,8%. Võlgadest ja ettemaksetest on märkimisväärselt suurenenud võlad tarnijatele, mis tähendab, et ettevõtte on suurendanud käibevarasid, mida kinnitab ka aktivapoolse vertikaalanalüüsi varude kohta. Kasvanud on ka võlad töövõtjatele ning sellega seoses ka maksuvõlad, mis tähendab, et ettevõttes on toimunud palgatõus, sest töötajate arv on jäänud samale tasemele. 2021. aastal on mõnevõrra vähenenud pikaajaliste laenukohustiste osakaal, moodustades 2021. aastal 11,8%, aga 2022. aastal on see tõusnud 12,9%. Viimasel aastal investeeris ettevõtte põhivaradesse 1,7 milj euro eest, mis suures osas finantseeriti pangalaenuga. Suurimaks investeeringuks oli tootmishoone laienduse lõpetamine, investeeringuid tehti ka energiakriisi valguses alternatiivsetesse küttelahendustesse, et tagada ettevõtte jätkusuutlikkus. Ettevõtte kasutab arvelduskrediiti ning selle suuremas mahus kasutamine on tõstnud ka lühiajaliste kohustiste osakaalu.

Kasumiaruande vertikaalanalüüsis võetakse müügitulu 100%-na ja arvutatakse välja teiste näitajate osakaal (Tearu & Krumm, 2005, lk 17). AS Salvesti kasumiaruande vertikaalanalüüsist (vt Lisa 4 ja Joonis 3) selgub, et suurimad kulukirjete read on müüdnud toodangu (kaupade teenuste) kulu, turustuskulud ja üldhalduskulud, teiste kulukirjete osakaal müügitulust jääb alla 1%.

Joonis 3. AS Salvest suurimate kulukirjete osakaal müügitulust

AS-is Salvest on kõige suurema osakaaluga (vt Joonis 3) müüdnud toodangu (kaupade, teenuste) kulu, mis on tootmisettevõtetel tavapärane. Müüdnud toodangu (kaupade, teenuste) kulude osakaal on 2020-

2022. aastatel kasvanud 70,1%-lt 74%-le. See tähendab, et kasvanud sisendite hindasid ei ole jõutud 2022. aastal veel müügihindadesse üle kanda. Turustuskulude ja üldhalduskulude osakaal on olnud üsna stabiilne ja viimase aastaga väikses languses. Turustuskulud on püsinud 15% ja üldhalduskulud 8% lähedal. Ettevõtte aruandeaasta kasumi osakaal müügitulust oli 2020. aastal 7,4%, 2021. aastal 5,7% ja 2022. aastal 7,1%. Toiduainete tootmise tegevusala keskmine 100 kuni 249 töötajaga oli puhaskasumi osakaal müügitulust 2020. aastal 1,85% ja 2021. aastal 3,47% (Statistikaamet). AS-i Salvest näitajad on olnud keskmisest paremad, aruandeaasta kasumi osakaalu tõstab märgatavalt muud äritulud, mis on suurenenud märkimisväärselt tänu sihtfinantseerimise tuludesse kandmise ja kinnisvara juurdehindluse tagajärjel.

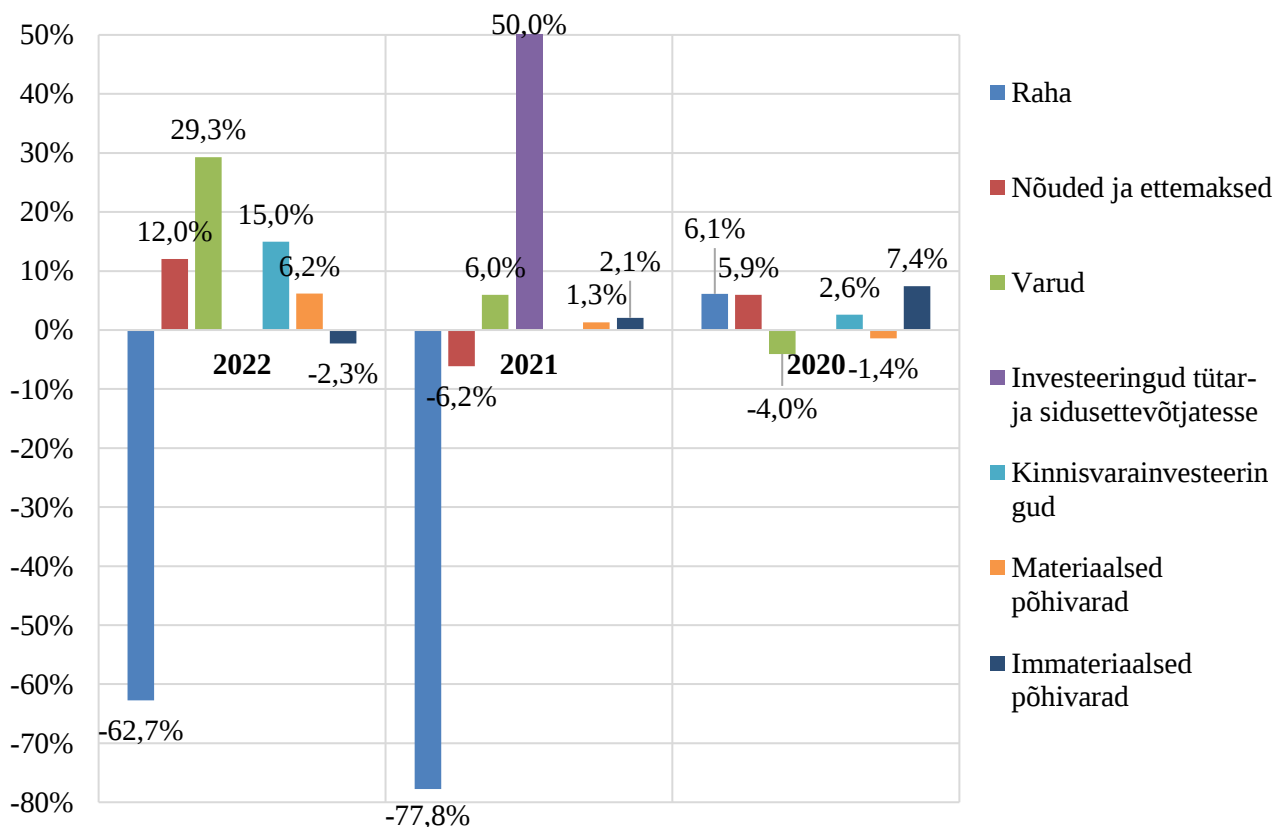
Teine meetod, mida kasutatakse sageli finantsaruannete muutuste analüüsimiseks on horisontaalanalüüs, kus aruannete kirjeid võrreldakse minevikuga või plaanituga nii absoluutarvudes kui ka protsentuaalselt (Stelmak, 2014, lk 44). Horisontaalanalüüsi rahalises väljenduses tehes saab leida ettevõtte tulukust ja finantsseisundi peamiseid mõjutavaid faktoreid, protsentuaalkujul analüüs aitab analüütikul näha perspektiivi ja tajuda muutuste olulisust (Rünkla, 2003, lk 60).

Kaks levinumat horisontaalanalüüsi tehnikat on analüüsida muutuseid aastast aastasse ilma baasaastata või analüüsida muutusi nii, et võtad ühe aruandeaasta baasaastaks. Baasaastaga aruandeaastat võrreldes peab hoolega mõtlema, millist aastat valida baasaastaks, et aruandeandmete analüüs annaks adekvaatse tulemuse. Näiteks ettevõtte esimese tegevusaasta andmeid ei ole mõistlik võrrelda neljanda või viienda tegevusaasta andmetega, sest ettevõtte tegevus on hoogustunud ning olukord palju muutunud. Arusaadavuse huvides ning dünaamika jälgimiseks on mõistlik kasutada mitme eelneva aasta aruandeandmete analüüsi. Horisontaalanalüüsi puuduseks loetakse seda, et selles analüüsis ei võeta arvesse inflatsiooni ega raha ajaväärtust ning arvestuspõhimõtete muutumist. Inflatsiooni ja raha ajaväärtuse mõju selles kontekstis on pigem väike, sest üldjuhul on võrdlusperiood lühike (3-5 aastat). (Nukka, 10.09.2018)

AS Salvest bilansi horisontaalanalüüsis (vt Lisa 5) on kasutatud tehnikat, kus muutuseid analüüsitakse aastast aastasse. Bilansi aktivakirjetest (vt Joonis 4, lk 19) on 2021. aastal summaarselt enim kasvanud varud (382 758 eurot, 6%) ning materiaalsed põhivarad (127 942 eurot, 1,3%). Varude all vähenesid tooraine ja materjal (25 582 eurot, -1,6%) ning kasvas enim valmistoodangu varud (355 750 eurot, 7,6%). Materiaalsetest põhivaradest olid suuremad investeeringud 2021. aastal tootmishoone laienduse ehitusega alustamine ning sulatustunneli ja keedukatla soetamine. Protsentuaalselt on enim tõusnud investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse, kus investeeriti 1250 eurot Aruküla tee 5 Arendus OÜ tegevusse, mis on 2 korda rohkem kui oli eelneval aastal.

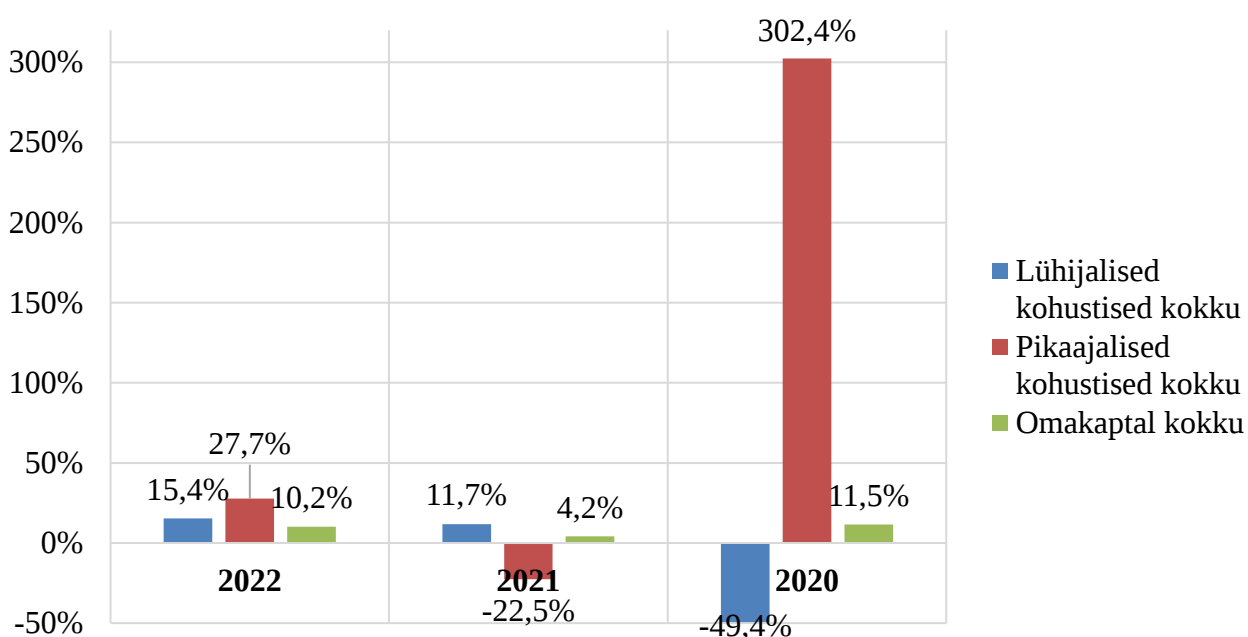
2022. aastal suurenes summaarselt aktiva kirjetest enim varud (1 983 630 eurot, 29,3%) ja materiaalsed põhivarad (603 707 eurot, 6,2%). Varudest on kõige rohkem kasvanud valmistoodangu kirje. Valmistoodangu laovarud olid koguseliselt 2022. aastal kasvanud 1,95% (6 092 134 tükilt 6 210 976 tükile), aga rahas oli kasv olnud 22,11% (4 907 959 eurolt 5 993 209 euron). 2022. aastal olnud suur energiahindade tõus on mõjutanud toodete omahindasid, mis on valmistoodangu laovarude maksumuse nii kõrgeks viinud. 2022. aastal on kinnisvarainvesteeringud tõusnud 15,9% (148 000 eurot). Kinnisvarainvesteeringute all kajastab AS Salvest ainult seda kinnisvara, mis on tulu teenimise eesmärgil välja renditud. Antud tõus on tingitud ümberhindamisest, mida ettevõtte peab kohustuslikus korras tegema vähemalt kord kolme aasta jooksul, ümberhindamine peab olema teostatud kinnisvarabüroo poolt.

AS-i Salvest bilansi aktivakirjetest on 2021. aastal summaarselt enim vähenenud nõuded ja ettemaksed (-233 265 eurot, -6,2%) ja raha (-195 408 eurot, -77,8%). Nõuete ja ettemaksete vähenemine on põhjustatud väiksematest müügimahtudest. 2021. aastal loobus AS Salvest faktooringu kasutamisest ja läks täielikult üle arvelduslaenu kasutamise peale, millest on tingitud raha kirje nii suur protsentuaalne muutus, ka 2022. aastal vähenes raha 62,7% (55 901 eurolt 20 838 euron).

Joonis 4. AS Salvest aktiva horisontaalanalüüs (2020-2022)

AS-i Salvest bilansi passiva kirjetest (vt Joonis 5) on 2021. aastal kasvanud lühiajalised kohustised kokku 11,7% (565 837 eurot) ja omakapital kokku 4,2% (523 234 eurot). Lühiajaliste kohustiste tõusu on põhjustanud peamiselt sihtfinantseerimine, mis on tõusnud 625 803 eurot. Pikaajalistest kohustistest on 49,3% languse (-612 039 eurot) teinud sihtfinantseerimine, mis tähendab seda, et 2021. aastal sai sihtfinantseerimise välja maksmisest neli aastat täis, peale mida tõstetakse see lühiajaliste kohustiste alla ning viiendal aastal liigub see müügitulu alla. Sihtfinantseeringut on saadud Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametilt ning Keskkonnainvesteeringute keskuselt. Pikaajalised laenukohustised on 2021. aastal langenud 14,8% (-448 897 eurot), mis tähendab, et osa pikaajalisest laenust on tagasi makstud ja uusi laene pole 2021. aastal võetud.

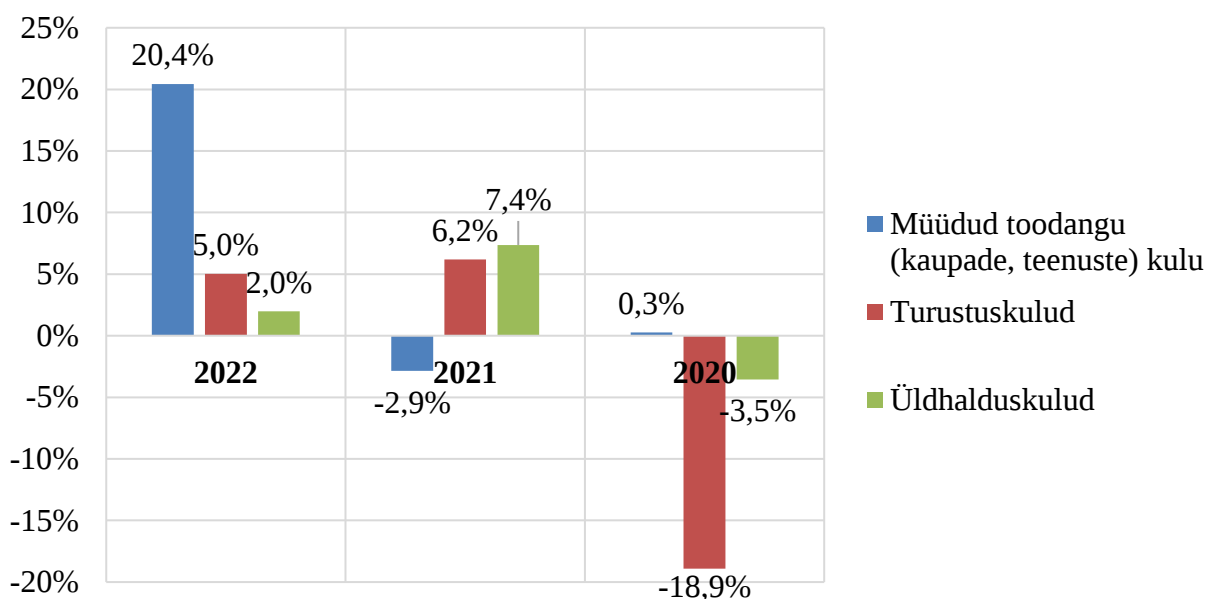

Joonis 5. AS Salvest passiva horisontaalanalüüs (2020-2022)

2022. aastal on passiva kirjetest kasvanud lühiajalised kohustised kokku 15,4% (826 924 eurot), pikaajalised kohustised kokku 27,7% (943 779 eurot) ja omakapital kokku 10,2% (1 340 707 eurot). Lühiajaliste kohustiste all on suurima muutuse teinud võlad ja ettemaksed (998 046 eurot, 33,9%) ja sihtfinantseerimine (-625 803 eurot, -100%). Võlgadest ja ettemaksetest on enim kasvanud võlad tarnijatele. Ettevõtte suurendas 2022. aasta lõpus tooraine ja materjali varusid, sest mitmed hankijad andsid teada tulevast hinnatõusust 2023. aastal, mistõttu sooviti osta soodsama hinnaga materjale ja toorainet ette. Sihtfinantseerimise muutus tulenes selle kandmine müügituludesse, sest toetuse väljamaksimisest möödus viis aastat. Pikaajalistest kohustistest on muutunud 83,1% (522 648 eurot) sihtfinantseerimine ja 18,9% (488 199 eurot) laenukohustused. 2022. aastal tehtud investeeringute katteallikateks oli osaliselt Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti toetus ning

pangalaen. Eraldised olid 2022. aastal vähenenud 36,1% (67 068 eurot), mis oli tingitud kutsehaiguse hüvitise ümberarvutamisest. 2022. aastal oli aruandeaasta kasum kasvanud 44,1% (457 385 eurot), kasumit tõstsid 2022. aastal sihtfinantseeringute tuludesse kandmine ning kinnisvara juurdehindlus.

AS Salvesti kasumiaruande horisontaalanalüüsis (vt Lisa 6) toob välja kulude ja tulude muutused võrreldes eelneva aastaga. Kasumiaruande suurimad kulukirjed (vt Joonis 6) on müüdüd toodangu (kaupade, teenuste) kulu, turustuskulud ja üldhalduskulud. Müüdüd toodangu (kaupade, teenuste) kulu on 2021. aastal olnud 2,9% (206 375 eurot) väiksem kui 2020. aastal, sest 2021. aastal oli ka müük väiksem kui 2020. aasta. 2022. aastal tõusis müüdüd toodangu kulu 20,4% (2 630 653 eurot), mida mõjutas nii energiahindade kallinemine ja üleüldine hinnatõus. Turustuskulud on olnud pidevalt stabiilselt tõusutrendis, olles 2021. aastal tõusnud 6,2% (170 425 euro) ja 2022. aastal oli tõus 5% (146 414 eurot). Üldhalduskulud olid 2021. aastal tõusnud 7,4% (107 425 eurot) ja 2022. aastal oli tõus 2% (107 425 eurot). Kuna turunduse ja üldhalduse peale panustatakse aastast-aastasse sama palju, siis nende kulukirjete tõus on tingitud hinnatõusust.

Joonis 6. AS Salvest kasumiaruande suurimate kulukirjete horisontaalanalüüs

AS Salvesti kasumiaruande tulu kirjete horisontaalanalüüsisist selgub, et müügitulu on 2021. aastal olnud 3,1% (584 308 eurot) väiksem kui 2020. aastal. 2020. aasta märtsis alanud koroonakriisi tagajärjel kasvas hüppeliselt AS Salvesti müügitulemused, sest inimesed ostsid paanikas pikaajalise säilivustähtajaga toiduaineid varuks. Sel põhjusel oli 2020. aasta AS Salvesti müügitulemused väga head ning 2021. aastal ei suudetud enam samas koguses müüa, sest inimestel olid varud veel olemas. 2022. aastal kasvas müügitulu 14,5% (2 651 418 eurot), selle suurenemisel on oma osa müügihindade

kasvul, mida tehti 2022. aastal umbes 5%, müügimahtude kasv oli sellest umbes 9%. Omahindade kasv oli 2022. aastal pea poole suurem kui müügihinna kasv, sest 2022. aastal ei suudetud omahinna tõusu kohe müügihindadesse üle viia. Tegemist on valdkonna eripäraga, sest klientideks on suured jaeketid ja hinnatõusu saab teha ainult mõlema poole kokkuleppel ning läbirääkimised võtavad tavaliselt väga kaua aega.

AS-i Salvest bilansi muutuste analüüsist on näha, et ettevõtte bilansimaht on kasvanud 2020-2022. aasta võrdluses 14,7%, millest suurim tõus oli 2022. aastal (14,2%). Suurimad muutused on olnud varude osakaalu suurenemisest, millest valmistoodangu varude bilansilise väärtuse kasvu on mõjutanud toodete omahinna tõus. Ettevõtte on investeerinud tootmishoone laiendusse ning energiariisi valguses ka alternatiivsetesse küttelahendustesse. Kasumiaruande muutuste analüüsist selgub, et müügitulu on kasvanud 2020-2022. aasta võrdluses 10,9 %, aga kulude kasv kokku on olnud 15,2%, mis näitab, et ettevõtte ei ole suutnud omahindade tõusu edasi viia müügihindadesse ning ettevõtte kasumimarginaal on selle tõttu kannatada saanud.

2.4 Efektiivsuse (tegevustulemuste) analüüs

Tehniliseks tootlikkuseks nimetatakse suhet, kus väljundid ja sisendid on naturaaliühikutes (tk, kg, m jmt), kui näitajat mõjutavad ka hinnad ehk sisendid ja väljundid on rahalises väljenduses, nimetatakse nende suhet majanduslikuks tootlikkuseks ehk efektiivsuseks (Eedo, 2007, lk 7). Sõna efektiivsus tuleneb inglise keelsest sõnast *effectiveness* ja tähendab mõjusust, tulemuslikkust, tõhusust, majanduslikkust jm). Efektiivsus näitab laiemalt planeeritud eesmärkide saavutamise astet või mingi tegevuse lõpetatuse määra ehk väljendub suhtega tegelik väljund/plaanitud väljund. Efektiivsus näitab, mil määral soovitud eesmärgid saavutati. (*Ibid*, lk 8)

Nii makro- kui ka mikromajanduse tasandil on efektiivsus oluliseks teguriks majanduskasvu ja konkurentsivõimelisena püsimisel. Piiratud ressurssidega piirkonnas, kus hinnad pidevalt tõusevad, tuleb sisendeid kasutada säästlikult, mis ühtlasi tähendab efektiivsuse kasvu. Ettevõtte tasandil efektiivsuse suurendamine toimub läbi juhtimissüsteemi kaudu. (Eedo, 1997, lk 4)

Efektiivsuse suhtarvud näitavad seda, kui efektiivselt suudab ettevõtte oma varasid kasutada müügitulu genereerimisel. Varade kasutamise efektiivsust näitavad käibekordajad, mille leidmiseks võrreldakse müügikäivet varade maksumusega (Stelmak, 2014, lk 50), seda arvutatakse välja varade kohta tervikuna, kui ka varaliikide lõikes (Tearu & Krumm, 2005, lk 22).

Varade efektiivsuse arvutamisel esineb probleem, kus kasumiaruandes on müügikäive perioodi näitaja (kuu, kvartal, aasta vm), bilansis on vara maksumus toodud välja mingi kuupäeva seisuga. Vara keskmise väärtuse arvutamisel, liites kokku vara maksumus perioodi alguses ja lõpus ning jagades kahega, antakse hinnang möödunud perioodile. Vara aastalõpu väärtuse lähtumist kasutatakse ettevõtte tegevuse prognoosimisel või juhul, kui andmete kättesaadavus on piiratud. Mida suuremad on arvutuse teel saadud tulemused, seda efektiivsemalt kasutatakse varasid. (Tearu & Krumm, 2005, lk 22)

Antud töös on efektiivsuse näitajad jaotatud parema arusaadavuse huvides kahte rühma: aktiivsuse näitajad ja efektiivsuse ehk tootlikkuse lisanäitajad, kus lisaks müügitulule käsitletakse efektiivsuse väljundina ka lisandväärtust.

2.4.1 Aktiivsuse näitajate käsitus

Varade efektiivsuse näitajad annavad hinnangu, kui efektiivselt on ettevõtte oma varasid kasutanud esmaste tegevustulemuste, milleks on kulud ja tulud, loomisel. Tabelis 1 on välja toodud AS Salvest efektiivsuse näitajad aastatel 2020-2022.

Tabel 1. AS Salvest aktiivsuse näitajad

	2022	2021	2020
Varade käibekordaja	0,89	0,84	0,86
Varade käibe(kulu)välde, päeva	402,89	429,66	416,41
Põhivarade käibekordaja	1,76	1,60	1,66
Debitoorse võlgnevuse käibekordaja	7,12	6,04	6,20
Debitoorse võlgnevuse käibevälde, päeva	50,55	59,62	58,03
Ostjatelt laekumata arвете ja müügitulu suhe	0,17	0,20	0,19
Varade käibekordaja	2,00	1,95	2,03
Varade käibevälde, päeva	180,38	184,15	177,36
Tegevustükk, päeva	230,93	243,77	235,39
Lühiajaliste kohustiste käibekordaja	7,35	8,29	8,51
Lühiajaliste kohustiste käibevälde, päeva	49,00	43,43	42,31
Finantseerimistükk, päeva	181,92	200,34	193,09

Varade käibekordaja, mida nimetatakse ka varade tootluseks või varade käibesageduseks, näitab ettevõtte koguvarede kasutamise efektiivsust ehk selle näitajaga antakse hinnang varade efektiivsusele müügitulu genereerimiseks ning seda arvutatakse järgmise valemiga (Kõomägi, 2006, lk 113-114):

$$\text{varade käibekordaja} = \frac{\text{müügitulu}}{\text{varade keskmine maksumus}} \quad (1)$$

See suhtarv näitab, kui palju müügitulu saadi varadesse investeeritud ühe euro kohta (Kõomägi, 2006, lk 114) ja selle näitaja arvutamine on oluline just kapitalimahukates ettevõtetes, et hinnata investeeringute tasuvust. Mida suurem on see näitaja, seda efektiivsemalt kasutatakse ettevõtte varasid, madal kordaja viitab liigsetele investeeringutele varadesse ja väiksele müügikäibele. (Stelmak, 2014, lk 50-51) Suurt müügikäivet hinnatakse üldjuhul positiivseks, sest see näitab ettevõtte tegevuse intensiivsust ja tagab suurema rentaablu, kuid siiski tuleb arvesse võtta iga ettevõtte omapärasusi.

AS-i Salvest on kõige efektiivsemalt oma varasid kasutanud müügitulude genereerimiseks 2022. aastal, kui varadesse investeeritud üks euro tõi müügitulu 0,89 eurot. Madalaim näitaja oli 2021. aastal, kui varade käibekordaja oli 0,84. 2021. aasta madal näitaja oli tingitud väiksemast müügitulust kui teistel aastatel. 2020. aastal oli varade käibekordaja 2022. ja 2021. aasta keskmine ehk 0,86, millest võib järeldada, et ettevõtte opereerib varade efektiivsust just selle taseme juures. Statistikaamet toob välja toiduainete tootmise tegevusala, kus keskmine töötajate arv on 100-249, keskmise varade käibesageduseks 2020. aastal 0,31 ja 2021. aastal 0,33 (Statistikaamet). AS Salvest on igati efektiivsem oma varade kasutamisel, kui keskmiselt sellel tegevusalal ollakse.

Enamasti antakse ettevõtte efektiivsusnäitajatele hinnang käibevälte järgi, mis näitab varade keskmist käibimist päevades ja selle arvutamisel võib võtta päevade arvuks 360 või 365 päeva, aga antud töös on läbivalt kasutatud 360 päeva (Kõomägi, 2006, lk 14):

$$\text{varade käibe(kulu)välde} = \frac{360}{\text{varade käibekordaja}} \quad (2)$$

AS Salvesti varade keskmine käibimine päevades oli 2022. aastal 402,9 päeva, 2021. aastal 429,7 päeva ja 2020. aastal 416,4 päeva. Nagu arvutustest selgub, siis AS-i Salvest varadel läheb aega üle 400 päeva, et tekitada sama suurt käivet nagu on nende väärtus bilansis.

Koguvara käibekordajat ja völdet mõjutab see, kuidas arvutatakse amortisatsiooni, põhivarade vanus ja ettevõtte investeeringute ulatus. Lisaks ka üksikute vara liikide kasutamise intensiivsust ja seetõttu arvutatakse eraldi ka näiteks põhivarade käibekordajat järgmise valemiga (Teearu & Krumm, 2005, lk 23):

$$põhivarade käibekordaja = \frac{müügitulu}{põhivarade keskmine maksumus} \quad (3)$$

Sarnaselt varade käibekordajale on AS-i Salvest põhivarad kõige rohkem müügitulu genereerinud 2022. aastal, kui üks euro põhivarade all on juurde tekitanud 1,76 eurot müügikäivet. Kuna põhivarade keskmine maksumus on aastate lõikes kasvanud, aga müügitulu oli 2021. aastal kehvem, kui 2020. aastal, siis põhivarade käibekordaja oli madalaim 2021. aastal ulatudes 1,6 euron. Keskmine tulemus saavutati aastal 2020, milleks oli 1,66 eurot.

Statistikaameti andmebaasist leiab toiduainete tootmise tegevusharu kohta materiaalse põhivarade käibesageduse, milleks on 2020. aastal 3,44 ja 2021. aastal 3,55 korda aastas. AS-i Salvest näitajad on 2020-2022 aastal olnud 1,95, 1,89 ja 2,08. Kuna AS-i Salvest koguvarede käibekordaja oli tegevusharu keskmistest parem, aga materiaalse põhivarade käibekordaja kehvem, siis see näitab, et AS-il Salvest on (materიაalseid) põhivarasid tegevusharu keskmisest rohkem, aga nende võimekus müügitulu genereerida on väiksem.

Debitoorseks võlgnevuseks nimetatakse ettevõtte raha, mis on ajutiselt antud teisele majandusüksusele ehk deebitorile ja see võib olla nii lühi- kui ka pikaajaline. Bilansis kajastatakse seda kirjel „Nõuded ostjate vastu“. (Alver L. & Alver J., 2017, lk 195) Debitoorne võlgnevus moodustab ettevõtte varadest tavaliselt umbes 25%, üldlevinud seisukoht on, et pikemad maksetähtajad tõstavad ettevõtte käivet, aga võivad ettevõtte panna raskustesse oma kohustiste täitmisel, seega tuleb leida optimaalne debitoorse võla kestuse vahekord (Raudsepp, 1999). Debitoorse võlgnevuse käibekordaja on efektiivsuse näitaja (Bennett, 2023) ning see aitab hinnata, kui hästi võlad saavad rahaks muutuda (Rünkla, 2003, lk 65) ehk mitu korda keskmiselt aruandeperioodil toimub debitoorse võlgnevuse tasumine ja seda arvutatakse valemiga (Kõomägi, 2006, lk 115):

$$debitoorse võlgnevuse käibekordaja = \frac{müügitulu}{debitoorne võlgnevus (keskmine) - KM} \quad (4)$$

Müügitulu kajastatakse ilma käibemaksuta, aga debitoorset võlgnevust käibemaksuga, seega tuleb nende näitajate võrreldavuse eesmärgil debitoorsest võlgnevusest käibemaks maha lahutada. Kõrge debitoorse võlgnevuse käibekordajat iseloomustab karm krediidipoliitika ehk ettevõttes tegeletakse pidevalt võlgade sissenõudmisega ning maksetähtajad on lühikesed.

AS-i Salvest debitoorse võlgnevuse käibekordaja on aastate jooksul paranenud, tõustes 6,2-lt 7,12-ni. See näitab, et ettevõtte on oma krediidi poliitikat karmistanud. 2022. aastal vaatas ettevõtte üle klientidele antud maksetähtajad ja korrigeeris neid.

Kui on välja arvatud debitoorse võlgnevuse käibekordaja, siis saab leida ka nõuete laekumise aega päevades ehk debitoorse võlgnevuse käibeväldet valemiga (Tearu & Krumm, 2005, lk 23):

$$\text{debitoorse võlgnevuse käibevälde} = \frac{360}{\text{debitoorse võlgnevuse käibekordaja}} \quad (5)$$

Tootmisettevõtetel on keskmiselt debitoorse võlgnevuse käibevälde 30 päeva, kaubandusettevõtetel on see lühem või kui tasutakse sularahas, siis puudub üldse (Kõomägi, 2006, lk 115-116), seda näitajat võrreldakse ostjatele seatud maksetähtaegadega. Pikemad maksetähtajad vähendavad ettevõtte likviidsust, lühikesed maksetähtajad pidurdavad läbimüüki. (*Ibid*, 2005, lk 24)

AS-i Salvest nõuete laekumise aeg päevades on analüüsitavate aastate jooksul keskmiselt 56 päeva. Kõige lühem oli see 2022. aastal, ulatudes 50,6 päevani. Teooria järgi peaks antud näitaja jääma tootmisettevõtetel 30 päeva ringi, aga AS-il Salvest see nii ei ole. Seega tuleks antud näitajat võrrelda ostjatele seatud maksetähtaegadega (Kõomägi, 2006, lk 119).

AS Salvest on andnud maksetähtajaks keskmiselt 35 päeva. Kõige pikem maksetähtaeg on antud ühele suurimale kliendile, milleks on 50 päeva (varasemalt 67 päeva). Väiksematele klientidele on maksetähtajaks antud 30-39 päeva. Debitoorse võlgnevuse käibevälde on suurem, kui AS Salvest keskmiselt antav maksetähtaeg. Selle põhjus võib tuleneda sellest, et aasta lõpus on ettevõtte müük tavapärasest suurem ning bilansis kajastuvad nõuded ostjate vastu tavapärasest samuti suuremad. Suurtel klientidel on pikemad maksetähtajad ning nende nõuete osakaal on samuti aasta lõpus suurem, mis võibki tuua debitoorse võlgnevuse käibevälte ülesse. Üldjuhul peavad Salvesti kliendid maksetähtaegadest kinni ning ettevõtte sisekorraeskirjades on välja toodud kindel kord võlgnevuste jälgimiseks ja nende sissenõudmiseks.

Teenindusettevõtetele on iseloomulik suur ostjate laekumata arvete osakaal ja selle analüüsimiseks tuleb leida ostjatelt laekumata arvete ja müügitulu suhe valemiga (Kõomägi, 2006, lk 119):

$$\text{ostjatelt laekumata arvete ja müügitulu suhe} = \frac{\text{ostjatelt laekumata arved}}{\text{müügitulu}} \quad (7)$$

AS Salvest ostjatelt laekumata arvete suhe müügitulust on läinud väiksemaks, ulatudes 2022. aastal 0,17-ni. Kõige suurem oli see 2021. aastal, kui see ulatus 0,20-ni. 2021. aastal oli see 0,19, seega keskmiselt opereerib ettevõtte ostjatelt laekumata arvete ja müügitulu suhte osas 0,20 juures.

Ettevõtte üheks oluliseks varade komponendiks on varud (Tearu & Krumm, 2005, lk 24). Varude käibekordaja näitab aasta jooksul varude välja vahetumist ehk nende ringlust, millest saab välja lugeda kui likviidsed on ettevõtte varud (Peterson, 2000, lk 121). Varude käibekordaja leidmiseks tuleb vaadata seost müüdud toodangu kulu ja varude vahel. Kasumiaruande skeem 2 alusel kasutatakse murrujoone peal müüdud toodangu kulu, aga kui kasutatakse kasumiaruande skeem 1, siis tuleb võrrelda seda müügituluga (Tearu & Krumm, 2005, lk 24):

$$\text{varude käibekordaja} = \frac{\text{müüdud toodete kulu (müügitulu)}}{\text{varude keskmine maksumus}} \quad (8)$$

Antud näitaja kõrge väärtus näitab, et varusid kasutatakse efektiivselt müügitulu genereerimiseks, mis omakorda viitab kõrgele maksevõimele ja tasuvusele, sest varude all olev raha on optimaalne. Näitaja madal väärtus viitab liigsetele varudele või raskusi nende realiseerimisel, mis on laenuandjate jaoks likviidsusrisi suurendav tegur. Keskmise varude käibekordaja on 6-7 korda, aga tegevusharuti võib see palju kõikuda. Varude ringlust päevades nimetatakse varude käibevälteks ning see näitab, mitme päeva jooksul keskmiselt varusid ära müüakse ja leitakse valemiga (Stelmak, 2014, lk 51-52):

$$\text{varude käibevälde} = \frac{360}{\text{varude käibekordaja}} \quad (9)$$

AS Salvest on kasutusel kasumiaruande skeem 2, seega on arvutustes kasutatud kasumiaruande kirjet müüdud toodangu (kaupade, teenuste) kulu. 2020.-2021. aastatel on AS Salvest varude käibekordaja jäänud 1,95-2,03 vahele. See tähendab, et ettevõtte on suutnud aruandeaasta jooksul oma varud ära müüa umbes 2 korda. Statistikaameti andmetel on toiduainete tootmise tegevusalal, kus keskmine töötajate arv on 100-249, keskmine varude käibesagedus 2020. aastal 7,6 ja 2021. aastal 7,94. Võrreldes tegevusala keskmistega jääb AS Salvest keskmisest väga kaugel maha.

Kui leida varude käibevälde ehk mitme päeva jooksul AS Salvest oma varusid ära müüa suudab, siis kõige kiiremini ehk 177,4 päevaga suutis ettevõtte teha seda 2020. aastal. Sellele järgnes 180,4 päeva 2022. aastal ning kõige pikem aeg oli 184,2 päeva 2021. aastal. Suur näitaja tuleneb sellest, et Salvesti toodete säilivusaeg algab alates 4-kuust kuni 4-aastani. Samuti on paljude toodete tootmine hooajaline, näiteks kurke saab toota ainult suveperioodil, kõrvitsat ning kapsast sügisel jne. Seega peab ettevõttel olema piisavalt varusid, et katta ära klientide tellimusi aastaringelt.

Kui on leitud debitoorse võlgnevuse ja varude käibevälde, siis saab arvutada ettevõtte talitus- ehk tegevustsükli, mis näitab ettevõtte rahavoo kiirust ja käivet (Wang, Chen, & Song, 2014). Talitustsükkel on periood materjali soetamisest kuni ostjatelt nõuete laekumiseni (Alver, L. & Alver, J. 2017, lk 99). Ettevõtte talitustsükli pikkust mõõdetakse päevades ja arvutatakse valemiga (Kõomägi, 2006, lk 117):

tegevustsükkel

$$= \text{debitoorse võlgnevuse käibevälde} + \text{varude käibevälde} \quad (10)$$

Tegevustsükli pikkus sõltub ettevõtte tegevusvaldkonnast ja näitab selgelt ettevõtte toimimise efektiivsust. Pikemat tegevustsükli iseloomustab suurem käibekapitali vajadus, lühikese tegevustsükli tunnuseks on ettevõtte võimekust ise genereerida piisavalt raha kohustiste täitmiseks. (Tikk, 2021)

Tootmisvarude saabumisest kuni selleni, et nendest varudest tehtud valmistoote eest esitatud nõuded on tasutud, läks AS-is Salvest 2020.-2022. aastal aega 230,9-243,8 päeva. See on üsna pikk aeg, mis tähendab, et ettevõttel peab olema piisavalt käibekapitali, et tekkinud kohustisi antud perioodil ise tasuda. AS Salvest kasutab lühiajaliste kohustiste täitmiseks alates 2022. aastast ainult arvelduslaenu.

Sarnaselt debitoorsele võlgnevusele arvutatakse ka kreditoorse võlgnevuse käibekordajat ja -välde. Krista Teearu definitsiooni järgi (Teearu, 2018, lk 89) on kreditoorne võlgnevus ettevõtte poolt maksmata ostuarved. Kreditoorse võlgnevuse käibekordaja näitab, mitu korda tasutakse aruandeperioodil lühiajalisi kohustisi ning arvutatakse valemiga (Kõomägi, 2006, lk 117):

$$\text{lühiajaliste kohustiste käibekordaja} = \frac{\text{müüdud kaupade kulu (müügitulu)}}{\text{keskmine kreditoorne võlgnevus}} \quad (11)$$

Tavaliselt jätavad ettevõtted rahaliste vahendite puudumisel tähtjaks tasumata just tarnijate arved ja seepärast on mõistlik võtta murrujoone alla ainult keskmine võlg tarnijatele. Võrreldavuse huvides on vajalik arvutada välja ka kreditoorse võlgnevuse käibevälde, mis näitab ettevõtte kohustiste täitmise kiirust ehk päeva arvu, mis kulub ettevõttel alates materjalide, kaupade või teenuste ostmisest kuni nende tasumiseni (Tikk, 2021). Kreditoorse võlgnevuse käibevälde leitakse valemiga (Kõomägi, 2006, lk 118):

$$\text{lühiajaliste kohustiste käibevälde} = \frac{360}{\text{lühiajaliste kohustiste käibekordaja}} \quad (12)$$

Pikk kreditoorse võlgnevuse käibevälde on ettevõttele kasulik, kuid võib head tarnijad eemale tõrjuda. Üldiselt on maksetähtajaks 20-90 päeva (Kõomägi, 2006, lk 118), kui see näitaja on tavapärasest maksetähtajast pikem, siis see viitab ettevõtte makseraskustele. Lühike kreditoorse võlgnevuse käibevälde viitab lühikesele maksetähtajale, mis näitab, et teised tarnijad ei usalda ettevõtet. (Tikk, 2021) Kreditoorse võlgnevuse käibevälde võrreldakse debitoorse võlgnevuse käibevältega ja heaks näitajaks loetakse, kui need on võrdsed (Kõomägi, 2006, lk 118).

AS Salvest tasus keskmiselt lühiajalisi kohustusi 2020. aastal 8,5 korda, 2021. aastal 8,3 korda ja 2022. aastal 7,4 korda. Päevades teeb see vastavalt 42,3, 43,4 ja 49 päeva, mis näitab, et nii kaua läheb ettevõttel aega alates materjalide, kaupade või teenuste ostmisest kuni nende tasumiseni. AS-ile Salvest on antud maksetähtaegadeks uue hankija korral 3-7 päeva ning pikaajalistel koostööpartneritega on see 14-60 päeva. See näitab, et AS Salvest on oma koostööpartnerite jaoks usaldusväärne partner.

Võrreldes AS-i Salvest debitoorse võlgnevuse ja kreditoorse võlgnevuse käibevälde, siis selgub, et debitoorse võlgnevuse käibevälde on olnud suurem kui kreditoorse võlgnevuse käibevälde. See tähendab, et ettevõtte peab oma arved tunduvalt kiiremini ära tasuma, enne, kui kliendid talle maksavad. Kui 2020. aastal oli nende vahe 15,7 päeva, siis 2022. aastaks oli see paranenud ja vahe oli kõigest 1,55 päeva. Antud vahe on vähenenud, sest ettevõtte vaatas 2022. aastal oma krediitipoliitika üle ning tegi vastavad muudatused (lühemad maksetähtajad, ettemaksuarved).

Kui on leitud ettevõtte talitustsükkel ja kreditoorse võlgnevuse käibevälde, siis on võimalik välja arvutada ettevõttes finantseerimistsükkel ehk raha konversiooniperiood (Kõomägi, 2006, lk 118), mida kasutatakse käibekapitali efektiivsuse hindamiseks. Finantseerimistsükkel on periood, mille ajal peab ettevõttel olema arvete tasumiseks rahaline varu ja seda leitakse valemiga (Tikk, 2021):

$$\begin{aligned} \textit{finantseerimistsükkel} \\ = \textit{talitustsükkel} - \textit{lühiajaliste kohustiste käibevälde} \end{aligned} \quad (136)$$

Mida pikem on finantseerimistsükkel, seda rohkem peab ettevõttel olema rahalisi vahendeid (Nukka, 2020). Efektiivseks peetakse klientidelt kiiresti raha kättesaamist ja tarnijatele maksmist nii hilja kui võimalik. Finantseerimistsükli lühendamiseks tuleb vähendada varude ja ostjatelt laekumata arvete perioodi ning pikendada tarnijatele maksmata arvete maksetähtaegasid (Kõomägi, 2006, lk 118), see tagab kiirema raharingluse, mis omakorda suurendab ettevõtte kasumlikkust (Nukka, 2020).

Ettevõtte finantseerimistsükkel võib olla ka negatiivne juhul, kui selle talitustsükkel on lühem, kui kreditoorse võlgnevuse käibevälde. See on iseloomulik ainult sularahas arveldavatele ettevõtetele, kus ettevõtte vajab vähem aega varude ladustamiseks, toodete valmistamiseks ja nõuete laekumiseks, kui tarnijatele tasumise aeg on. (Tikk, 2021) Tootmisettevõtetele on iseloomulikud suured varud ning debitoorsed ja kreditoorsed võlgnevused. Kui põhivaradesse on liigselt investeeritud, siis võivad muutused kergesti rahakäibe tasakaalust välja viia ning varade efektiivsust vähendada.

AS-i Salvest finantseerimistsükkel oli kõige kõrgem 2021. aastal ulatudes 200,4 päevani. 2022. aastal oli see kõige madalam ehk 181,9 päeva. Kolme analüüsitava aasta keskmine finantseerimistsükkel on 191,8 päeva, seega nii mitmeks päevaks peab ettevõtte keskmiselt leidma täiendavaid rahalisi vahendeid, et katta oma kulusid. Finantseerimistsükli pikkus on läinud natuke lühemaks, sest talitustsükkel on samuti vähenenud. Antut näitajat saab muuta veel paremaks, kui vähendada keskmist varude ja lühiajaliste kohustiste käibeväldet. Efektiivsust suurendaks klientidelt kiire raha kättesaamine ning tarnijatele tasumine nii hilja kui võimalik.

Efektiivsuse aktiivsuse näitajate analüüsist selgus, et AS Salvest koguvarade käibekordaja on tegevusharu keskmisest üle, aga materiaalsete põhivarade käibekordaja on oluliselt madalam. See näitab, et ettevõtte on põhivaramahukas ja olemasolevat ressursi võiks kasutada efektiivsemalt. Üks variant näitaja parandamiseks on töötada mitmes vahetuses, hetkel töötatakse ühes vahetuses. Mitmes vahetuses töötamine tagab masinate suurema koormamise ning ettevõttel on rohkem tooteid, mida müüa ja võimalus teenida suuremat müügitulu. Debitoorse võlgnevuse käibevälde on paranenud, sest ettevõtte on oma krediitpoliitikat karmistanud. Krediitpoliitika karmistamine on olnud õigustatud, sest 2020. aastal oli debitoorse võlgnevuse ja kreditoorse võlgnevuse käibevälte vahe 15,7 päeva, aga 2022. aastaks on see 1,55 päeva. Varude käibesagedus on AS-il Salvest 2, mis on tegevusharu keskmisest tunduvalt madalam. Seda põhjustab suur varude osakaal, mis on tingitud mõningate toodete tootmise hooajalisusest ning pikast toodete säilivustähtajast. Suur varude käibevälde muudab ka ettevõtte talitustsükli pikaks, mis AS-il Salvest on 2022. aastaks 230,9 päeva. Talitustsükli pikkus on seotud debitoorse võlgnevuse käibevältega, mida ise nii lihtsalt muuta ei saa, seega tuleks ikkagi üle vaadata varude käibimine. Ettevõtte peab leidma täiendavaid rahalisi vahendeid oma tegevuse finantseerimiseks viimase aasta kohaselt vähemalt 181,9 päevaks. Antud näitaja paremaks muutmiseks tuleks klientidelt kiiremini raha kätte saada ehk anda lühem maksetähtaeg, mis teisalt võib takistada müügitulu kasvu.

Järgnevas peatükis käsitletakse efektiivsuse ehk tootlikkuse lisanäitajaid, mis lisaks eeltoodule kajastab varade- ja tööjõutootlikkust võrrelduna lisandväärtusega.

2.4.2 Efektiivsuse ehk tootlikkuse lisanäitajate käsitus

Efektiivsuse kitsam tähendus võib väljenduda eesmärgi (tulemuse) ja vahendite (kulutuste) suhtena. Efektiivsuse kitsam tähendus võib väljenduda eesmärgi (tulemuse) ja vahendite (kulutuste) suhtena. Efektiivsuse käsitus hõlmab tootlikkust, kui väljundiks on toodang, teenused, efekt, resultaat ja sisendiks tööjõud, kapital, energia, tooraine või informatsioon. Tootlikkuseks nimetatakse teatava väljundi ja kulunud sisendite suhet. Kui sisendid ja väljundid on rahalistes ühikutes, siis võidakse seda nimetada ka kasumlikkuseks ehk finantstootlikkuseks, naturaaliühikutes sisendite ja väljundite suhet nimetatakse aga tehniliseks tootlikkuseks. Tootlikkust tuleb vaadelda kõigi majandusressursside indikaatoritena, milleks võib olla näiteks maa, kapital, tooraine, tööjõud, materjalid, energia ja informatsioon. (Eedo, 2007, lk 7-8)

Ettevõtete tootlikkuse leidmiseks on levinumad sisendid tootmis või teeninduskulud, milleks on energia, kütus, materjalid, palgakulud, põhivara kulum. Klassikalised tootlikkuse näitajad on (Eedo, 1997, lk 10-11):

- osatootlikkus, kus üks või mitu väljundit jagatakse ühe sisendiga;
- tegurirühma tootlikkus, kus üks või mitu väljundit jagatakse mitme sisendiga;
- üld- ehk kogutootlikkus, kus väljundid jagatakse kõigi sisenditega.

Tabelis 2 on välja toodud AS Salvest tootlikkuse lisanäitajad aastatel 2020-2022.

Tabel 2. AS Salvest tootlikkuse lisanäitajad, eurodes

	2022	2021	2020
Tööviljakus	119 146,22	103 493,31	106 194,52
Energiatootlikkus	12,52	38,58	39,58
Tööjõutootlikkus kogulisandväärtuse järgi	37 382,17	33 471,94	34 734,81
Tööjõutootlikkus puhaslisandväärtuse järgi	30 856,79	27 086,49	28 898,50
Kulude tootlikkus	1,03	1,04	1,07
Kulude tootlikkus kogulisandväärtuse järgi	0,32	0,34	0,35
Varade tootlikkus puhaslisandväärtuse järgi	0,23	0,22	0,24

Ettevõtete üheks tuntumaks osatootlikkuse näitajaks on tööviljakus ja selle sisendiks on tööjõud. Tööjõudu iseloomustav sisend võib olla rahaline ühik ehk palgakulu ning sel juhul saab leida tööjõukulude tootlikkuse, kui aga tööjõu sisendiks on ajaühik, siis saab leida tunni-, päeva-, vahetusetootlikkuse näitajaid. (Eedo, 2007, lk 16) Parema pildi tööviljakuse kohta saab, kui leitakse tööviljakus töötatud tunni, mitte töötaja kohta, sest siis on kaotatud erinevused osalise tööajaga ja täistööajaga töötajate vahel (Euroopa andmete ametlik portaal, 2023). Olulistemaks osatootlikkuse

näitajateks lisaks tööviljakusele on veel energiatootlikkus ja neid arvutatakse järgmiste valemitega (Eedo, 2007, lk 17):

$$\text{töövilkus} = \frac{\text{müügitulu}}{\text{töötajate keskmine arv}} \quad (14)$$

$$\text{energiatootlikkus} = \frac{\text{müügitulu}}{\text{ostetud elekter, kütus ja energia}} \quad (15)$$

AS-is Salvest töötajate keskmine arv taandatud täistööajale on stabiilselt püsinud 180 ringis, olles 2020. aastal 178, 2021. aastal 177 ja 2022. aastal 176 töötajat. Töövilkus näitab, kui palju müügitulu toob ettevõttele üks töötaja aruandeaasta jooksul. Müügitulu märkimisväärne kasv ja töötajate keskmise arvu väike langus on tõstnud AS Salvest töövilkust, mis tähendab, et ettevõtte tegevus on muutunud tulemuslikumaks. Toidutootmise tegevusala, kus töötajate arv on 100-249, on keskmine töövilkus hõivatu kohta 2020. aastal 177 300 eurot ja 2021. aastal 192 000 eurot (Statistikaamet). AS-i Salvest töövilkus on läinud paremaks, aga see jääb siiski tegevusala keskmisele väga palju alla. Ühest küljest võib see tähendada seda, et AS-is Salvest on vaja tööjõudu rohkem, sest kõik masinad pole täiesti automaatsed ja nende opereerimiseks on vaja tegevusala keskmisest rohkem tööjõudu. Samuti näitab see seda, et AS Salvest aastane müügitulu on tegevusala keskmisest väiksem. Töövilkuse kasvu saab mõjutada ka valitsus oma otsustega, teha investeeringuid tehnoloogiatesse, mis lihtsustavad töö- ja tootmisprotsesse, edendada teadus- ja arendustegevust ning soodustada äritegevust (Euroopa Keskpang).

AS Salvest energiakulud olid 2020. aastal 477 570 eurot, 2021. aastal 474 869 eurot ning 2022. aastal 1 675 372 eurot. See näitab, et 2021. aastal olid energiakulud ettevõttes langenud 1% ja 2022. aastal oli need tõusnud 253%. Suur energiahindade tõus 2022. aastal tõi kaasa AS Salvest energiatootlikkuse vähenemise 12,5-ni. Kõige kõrgem oli energiatootlikkus 2020. aastal (39,6), sest 2020. aastal oli müügitulu 3,1% ja energiakulud ainult 1% suurem.

Eelpool nimetatud näitajad on arvutatud müügitulu alusel. Tööjõutootlikkust saab leida ka puhaslisandväärtuse ja kogulisandväärtuse alusel järgmiste valemitega (Eedo, 2007, lk 23-24):

$$\text{tööjõutootlikkus kogulisandväärtuse järgi} = \frac{\text{töökulud} + \text{kulum} + \text{kogukasum}}{\text{töötajate keskmine arv}} \quad (16)$$

$$\textit{töõjõutootlikkus puhaslisandväärtuse järgi} = \frac{\textit{töökulud} + \textit{kogukasum}}{\textit{töötajate keskmine arv}} \quad (17)$$

Osatootlikkuse näitajate eelisteks on nende lihtne andmete hankimine ja arvutamine, neid on kergem mõista ja interpreteerida ning teatud näitajad on tegevusalade või kogu majanduse kohta kõigile kättesaadavad. Osatootlikkuse näitajate puudusteks on keerukas seostamine kasumiga, võib suunata juhtide tähelepanu valedeesse valdkondadesse, üldkulude suurenemise põhjuseid ei saa välja tuua ning kui kasutada analüüsis ainult neid näitajaid, siis võib see viia eksiteele ja valede järeldusteni. (Eedo, 2007, lk 18)

Töõjõutootlikkus kogulisandväärtuse järgi on AS-is Salvest 2021. aastal langenud -4% ja 2022. aastal tõusnud 12%. Kui kulumit mitte arvesse võtta, siis on töõjõutootlikkus puhaslisandväärtuse järgi 2021. aastal langenud 6% ja 2022. aastal tõusnud 12%. Mõlemad näitajad on tõusnud, sest töõjõukulud, kui ka aruandeaasta kasum on kasvanud, väikest mõju avaldab ka töötajate keskmise arvu väike langus.

Veel ettevõtte kogutootlikkuse tähtsamate näitajate arvutamine lisandväärtuse alusel on järgmised (Eedo, 2007, lk 24):

$$\textit{kulude tootlikkus} = \frac{\textit{müügitulu}}{\textit{kulud kokku}} \quad (18)$$

$$\textit{kulude tootlikkus kogulisandväärtuse järgi} = \frac{\textit{töökulud} + \textit{kulum} + \textit{kogukasum}}{\textit{kulud kokku}} \quad (19)$$

$$\textit{varade tootlikkus puhaslisandväärtuse järgi} = \frac{\textit{töökulud} + \textit{kogukasum}}{\textit{vara kokku}} \quad (20)$$

Kogutootlikkuse näitajate leidmise eesliseks on see, et võetakse arvesse kõiki kvantitatiivseid sisendeid ja väljundeid, mistõttu annab selgema ülevaate ja aitab üksikute tegurite mõju avaldada. Nende puudusteks on andmete raske hankimine toodete lõikes ja need näitajad ei võta arvesse immateriaalse vara mõju.

AS-i Salvest kulude tootlikkus on läinud väiksemaks, mis tähendab, et ettevõtte kulud on kasvanud kiiremini kui müügitulu. Üheks põhjuseks on kindlasti energiahindade järsk tõus 2022. aastal, mida

ei olnud võimalik ette näha. Sarnaselt kulude tootlikkusele on aastast aastasse läinud kehvemaks ka kulude tootlikkus kogulisandväärtuse järgi.

Varade tootlikkus puhaslisandväärtuse järgi on AS-is Salvest 2021. aastal läinud 0,2 võrra kehvemaks ning 2022. aastal 0,1 võrra paremaks. Siiski 2022. aastal pole veel tagasi jõutud samale tasemele nagu oldi 2020. aastal. Puhaslisandväärtusi järgi varade tootlikkuse vähenemine on tingitud sellest, et varad kokku on kasvanud kiiremini kui töökulud ja kogukasum.

Tootlikkuse lisanäitajate põhja hinnates AS Salvest efektiivsust on ettevõttel veel arenguruumi. Tööviljakus on tõusnud tänu müügitulu kasvule. Võrreldes tegevusala keskmistega on AS-i Salvest tööviljakus madal. Efektiivsuse suurendamiseks tuleb kas vähendada töötajaid või suurendada müügitulu. Kuna ettevõtte müügitulu on tegevusala keskmisest tunduvalt väiksem, siis soovitab autor pigem sellele tähelepanu pöörata. Energiatootlikkus on läinud madalamaks tänu kõrgetele energiahindadele. Tööjõutootlikkust hinnatest kogulisandväärtuse ja puhaslisandväärtuse järgi on ettevõtte läinud efektiivsemaks, sest aruandeaasta kasum on kasvanud, väikest mõju avaldab ka töötajate arvu väike langus. Kulude kiire kasv on mõjutanud negatiivselt kulude tootlikkust, samuti varade tootlikkus puhaslisandväärtuse järgi on negatiivse muutuse teinud.

KOKKUVÕTE

Viimastel aastatel muutunud majandustingimused on teinud ettevõtted ebakindlaks ning avaldanud mõju Eesti ettevõtete konkurentsivõimele. Muutunud majandustingimused said alguse koroonaviiruse levikuga, millele järgnes Venemaa sõda Ukrainas, mis tekitas omakorda energiahindade tõusu. Kehv majanduskasvu prognoos on pannud ettevõtted olukorda, kus tuleb vaadata üle oma tegevustulemused, et ka kulude suurenenud tingimustes kasumlikkust säilitada. Üheks võimaluseks on tõsta ettevõtte efektiivsust, mis põhineb efektiivsuse analüüsil. Efektiivsusnäitajate analüüs aitab hinnata ettevõtte võimekust oma varasid kasutada müügitulu genereerimiseks.

Antud töös analüüsiti Tartumaal asuvat toiduainetööstust AS Salvest, mille eesmärk on maksimaalselt kodumaisest toorainest oma toodangut valmistada. Lõputöö eesmärk oli hinnata AS-i Salvest majandustegevuse efektiivsust aastatel 2020-2022, selgitamaks välja võimalused tegevustulemuste parendamiseks. Uuringule läheneti deduktiivselt, mille läbiviimiseks kasutati kvantitatiivset meetodit. Andmeid koguti dokumendivaatlusega ning valimiks olid AS Salvest majandusaasta aruanded 2020.-2022. aastal.

AS-i Salvest bilansi vertikaalanalüüsist selgus, et suurim osakaal bilansimahust aktivas on materiaalsel põhivaradel, millele järgneb varud. Antud tulemus on ootuspärane, sest tegemist on tootmisettevõttega, mis on kapitalumahukas ning mille toodangu säilivusaeg on pikk (kuni 4 aastat). 2020.-2022. aasta võrdluses on materiaalsete põhivarade osakaal bilansimahust vähenenud, mille muutus on tingitud bilansimahu kasvust ja varude osakaalu suurenemisest. Varudest on enim suurenenud valmistoodang, mille kasv on eelkõige tingitud omahinna kasvust. Bilansi passiva vertikaalanalüüsist on näha, et sellest umbes pool moodustab eelmiste perioodide jaotamata kasum, mis näitab, et ettevõtte omanik ei võta kogu kasumit dividendidena välja vaid reinvesteerib seda.

Kasumiaruande vertikaalanalüüsist selgus, et müüdnud toodangu (kaupade, teenuste) kulu osakaal müügitulust on aastatel 2020-2022 olnud 70-74% vahel ja see on kasvanud. Sellele järgneb 2020-2022. aastatel turustuskulude osakaal 14-15% vahel ning üldhalduskulude osakaal 7-9% vahel. Teiste kulukirjete osakaal jääb alla 1%. Müüdnud toodangu (teenuste, kaupade) kulu tõus näitab seda, et kasvanud sisendite hindasid ei ole jõutud 2022. aastal müügihindadesse üle kanda. Aruandeaasta kasumi osakaal müügitulust on olnud 2020. aastal 7,4%, 2021. aastal 5,7% ja 2022. aastal 7,1%, kus viimase aruandeaasta kasumi osakaalu tõstab märgatavalt muud äritulud, mis on suurenenud märkimisväärselt tänu sihtfinantseerimise tuludesse kandmise ja kinnisvara juurdehindluse tagajärjel.

AS-i Salvest efektiivsuse arvutamisel võrreldi ettevõtte tulemusi aastatel 2020-2022 ning tegevusala keskmistega. Efektiivsussuhtarvude analüüsi esimesest osast, kus analüüsiti aktiivsuse näitajaid, kasutas AS Salvest oma varasid kõige efektiivsemalt müügitulu genereerimiseks 2022. aastal, millele järgnes 2020. aasta. Võrreldes AS-i Salvest varade käibekordajat toiduaine tootmise tegevusharu keskmiste näitajatega oli AS Salvest tunduvalt efektiivsem. Sarnaselt varade käibekordajale on AS-i Salvest põhivarad kõige rohkem müügitulu genereerinud 2022. aastal ja kõige vähem samuti 2021. aastal. Kuna AS-i Salvest koguvarade käibekordaja oli tegevusharu keskmistest parem, aga materiaalse põhivarade käibekordaja kehvem, siis see näitab, et AS-il Salvest on (materiaalseid) põhivarasid tegevusharu keskmisest rohkem, aga nende võimekus müügitulu genereerida on väiksem. Sellest võib järeldada, et AS-is Salvest on liiga palju põhivarasid, mille kogu potentsiaali ei kasutata ära. Autori ettepanek on vaadata üle AS-i Salvest juhtkonnal põhivarade koosseis ja kasutusel mitte olevad seadmed maha müüa, et seeläbi tõsta varade efektiivsust.

Varude efektiivsus oli AS-is Salvest 2020-2022. aastatel üsna stabiilne. Toiduainetootmise tegevusharus suudeti keskmiselt oma varasid ära müüa 7 korda, AS-is Salvest aga oli see näitaja ainult 2 korda. AS-i Salvest kehv näitaja tuleneb sellest, et toodetel on pikk säilivusaeg ning paljude toodete tootmine on hooajaline, seega peab ettevõttel olema piisavalt varasid, et katta ära klientide tellimusi aastaringelt. AS-il Salvest tuleks üle vaadata varud ning varude käibevalte vähendamiseks toota lattu nii palju kui vajalik ja nii vähe kui võimalik ehk näiteks lastetoitu, mida saab aastaringelt toota, nende toodete taset tuleks laos hoida minimaalsel tasemel.

AS-i Salvest debitoorse võlgnevuse käibekordaja on aastate jooksul paranenud, mis tähendab, et ettevõtte on oma krediitpoliitikat karmistanud ja lühendanud antavaid maksetähtaegasid. Teooria järgi peaks antud näitaja tootmisettevõttel jääma 30 päeva ringi, aga AS-il Salvest on see tunduvalt suurem. Võrreldes debitoorset võlgnevust kreditoorse võlgnevusega, siis on selgelt näha, et AS Salvest peab tasuma ise kiiremini nõudeid kui ostjad keskmiselt talle tasuvad. Kuna ettevõtte müük on aasta lõpus tavapärasest suurem, siis on mõjutatud sellest ka nõuded ostjate vastu, seega ei pruugi olla debitoorse võlgnevuse käibekordaja tulemus kõige adekvaatsem antud ettevõtte puhul.

Kui vaadata AS Salvest efektiivsust tegevustsükli järgi, mis näitab tootmisvarude saabumisest kuni selleni, et nendest varudest tehtud valmistoote eest esitatud nõuded on tasutud, on kõige efektiivsemalt ettevõtte töötanud 2022. aastal ning kõige kehvemini 2021. aastal. AS-ile Salvest on iseloomulikud suured varud ning debitoorsed ja kreditoorsed võlgnevused, mis teevad pikaks ka finantseerimistsükli. Finantseerimistsükli järgi oli ettevõtte efektiivsem samuti 2022. aastal.

AS Salvest efektiivsust hinnates tootlikkuse lisanäitajatega selgus, et ettevõtte tööviljakus on läinud paremaks, aga see jääb kõvasti alla tegevusala keskmistele. Tööviljakuse tõstmiseks tuleb ettevõttel suurendada müügitulu ning autori ettepanek oleks ettevõttes rakendada mitme vahetusega tööd, et tootmiskaht oleks suurem ning ettevõttel oleks võimalus rohkem müüa. Energiatootlikkus on 2020. aastal kordades vähenenud, sest energiakulud olid antud aruandeaastal kolmekordistunud. AS-i Salvest kulude tootlikkus on läinud väiksemaks, mis tähendab, et ettevõtte kulud on kasvanud kiiremini kui müügitulu. Üheks põhjuseks on kindlasti energiahindade järsk tõus 2022. aastal, mida ei olnud võimalik ette näha. Samaselt kulude tootlikkusele on aastast aastasse läinud kehvemaks ka kulude tootlikkus kogulisandväärtuse järgi. Kuna ettevõtte müügitulu on tegevusala keskmisest samuti tunduvalt väiksem, siis soovib autor rohkem sellele tähelepanu pöörata.

AS-i Salvest majandusaasta aruannete põhjal koostatud efektiivsuse analüüsi tulemustel saab hinnata ettevõtte efektiivsuse rahuldavaks. Analüüsitava aruandeaastate jooksul on ettevõtte töötanud kõige efektiivsemalt 2022. aastal, millele järgneb 2020. aasta. 2022. ja 2020. aasta efektiivsuse tulemuste taga on hea müügitulu, mis 2021. aastal oli teistega võrreldes kehvem. Võrreldes tegevusala keskmistega, on AS-il Salvest arenguruumi eelkõige varude käibekordaja ja tööviljakuse osas. Sama taseme efektiivsuse hoidmiseks tuleks ettevõttel kasvatada müügitulu, sest kulude baas on suurenenud ja väljavaated kulude vähenemiseks väikesed.

Autori arvates on lõputöö eesmärk täidetud.

SUMMARY

The title of this thesis is "*Efficiency Analysis of AS Salvest*". The thesis spans 49 pages and includes 2 chapters along with 6 appendices. The relevance of this topic is rooted in the significant changes in economic conditions over recent 3 years. These changes began with the spread of the coronavirus, followed by Russia's war in Ukraine, which consequently led to an increase in energy prices. These events have triggered rapid price growth, escalating the production costs for companies due to increases in raw material and energy expenses. As a result, it has become more challenging for companies to generate profit since all input costs have risen, thereby reducing profit margins. Additionally, there has been a decline in consumer price index.

The first chapter of the thesis provides an overview of its methodology, detailing the objectives and research tasks formulated to achieve these goals. This chapter also introduces the research method employed, the methods used for data collection and analysis, and describes the subject and sample of the empirical study. The second chapter delves into the nature of financial analysis, emphasizing the significance of the balance sheet and the income statement in assessing efficiency. Utilizing these financial statements, horizontal, vertical, and ratio analyses are conducted to evaluate the efficiency of AS Salvest for the period 2020-2022. Concluding the thesis, appendices present AS Salvest's balance sheet and income statement for 2020-2022, along with their respective horizontal and vertical analyses.

The aim of this thesis is to assess the efficiency of AS Salvest's economic activities from 2020 to 2022, with the objective of identifying opportunities for improving operational outcomes. To accomplish this goal, the following research tasks must be undertaken:

- develop the methodology for the thesis, establishing the essential framework for the study;
- present the theoretical principles of efficiency analysis based on professional literary sources;
- prepare a horizontal and vertical analysis of AS Salvest and analyze ratios that help to assess the company's efficiency in 2020-2022;
- present the results of the analysis and evaluate the efficiency of AS Salvest, if necessary, make suggestions to the management to improve the operational results.

The analysis of the balance sheet changes for AS Salvest revealed that the company's balance sheet size has expanded during the years 2020-2022, with the most significant increase occurring in 2022. Notable changes include a rise in the proportion of inventories, particularly finished goods, which was influenced by increased product cost prices. The company has also invested in expanding its

production facility and, in response to rising energy prices, in alternative heating solutions. An examination of the profit and loss statement indicates that although AS Salvest's sales revenue increased from 2020 to 2022, the overall growth in expenses was higher. This suggests that the company has struggled to pass on the increased cost prices to its sales prices, adversely affecting its profit margin.

The efficiency analysis of AS Salvest disclosed that while the turnover ratio of the company's total assets is higher than the industry average, the turnover ratio of its tangible fixed assets is notably lower. This indicates that the company is heavily reliant on fixed assets, suggesting that these resources could be utilized more efficiently. A potential improvement strategy is to shift from a single-shift operation to multiple shifts. The improvement in the receivables turnover ratio reflects the company's tightened credit policy. However, AS Salvest's inventory turnover rate stands at 2, which is significantly lower than the industry norm. This is attributed to a large stock inventory, stemming from the seasonality of some product lines and the long shelf life of the products. Consequently, the extensive inventory turnover range lengthens the company's service cycle, which reached 230.9 days in 2022. The duration of the service cycle, closely tied to the receivables turnover period, is not easily altered, indicating a need for a review of inventory management. To effectively finance its operations, the company requires additional financial resources for a minimum of 181.9 days, as per the latest annual data. To enhance this metric, the company should consider strategies for quicker receivables collection, such as offering shorter payment terms, although this might pose a challenge to the growth of sales revenue.

Based on the annual reports of AS Salvest, the results of the efficiency analysis indicate that the company's performance can be deemed satisfactory. The most efficient years, as per the analysis, were 2022 and 2020, with 2022 being the peak. This efficiency is primarily attributed to robust sales revenue in these years, although 2021 experienced a dip in comparison. When benchmarked against industry averages, AS Salvest demonstrates potential for improvement, particularly in aspects like inventory turnover ratio and labor productivity.

VIIDATUD ALLIKAD

- Alver, L., & Alver, J. (2017). *Finantsarvestus*. Tallinn: Deebet.
- Bennett, N. (2023). *Accounts Receivable Turnover Ratio: What It Means and How To Calculate It*. Retrieved 11.05.2023, from Versapay: <https://www.versapay.com/resources/what-is-a-good-accounts-receivable-turnover-ratio>
- Eedo, K. (1997). *Tootlikkuse juhtimine ettevõttes*. Tallinn: Külim.
- Eedo, K. (2007). *Tootlikkuse kasvu juhtimine ettevõttes*. Tallinn: Külim.
- Eesti Pank. (2022). Retrieved 29.01.2023, from Rahapoliitika ja Majandus 4/2022: https://haldus.eestipank.ee/sites/default/files/2022-12/rpm4_2022_est_20dets.pdf
- Eesti Pank. (2022). Kasutamise kuupäev: 29.01.2023, allikas PROGNOOS. Hinnatõusu vastu on vaja samme nii keskpangalt kui ka valitsuselt.
- Eesti Pank. (2023). Kasutamise kuupäev: 31.10.2023, allikas Madis Müller: majanduse toibumine tuleb aeglane: <https://www.eestipank.ee/press/madis-muller-majanduse-toibumine-tuleb-aeglane-20092023>
- Eesti Pank. (2023). Kasutamise kuupäev: 31.10.2023, allikas PROGNOOS. Majandus on visa taastuma: <https://www.eestipank.ee/press/prognoos-majandus-visa-taastuma-26092023>
- Efficiency Ratios. (2022). Kasutamise kuupäev: 29.01.2023, allikas CF Institute: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/accounting/efficiency-ratios/>
- Euroopa andmete ametlik portaal. (2023). Kasutamise kuupäev: 22.05.2023, allikas Tööviljakus töötaja ja töötatud tunni kohta (EL 27_2020 = 100): <https://data.europa.eu/data/datasets/is6nr21a1ggfgrud1n1ihw?locale=et>
- Euroopa Keskpank. (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 23.11.2023, allikas Tööviljakus, innovatsioon ja tehnoloogia areng: <https://www.ecb.europa.eu/home/search/review/html/productivity-innovation-technology.et.html>
- Ghuri, P., & Gronhaug, K. (2004). *Äriuuringute meetodid*. Tallinn: Külim.
- Ilisson, R. (2004). *Finantsanalüüs ja planeerimine*. Tallinn: OÜ Nõu.
- Kallas, K. (2002). *Finantsarvestuse alused*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Kõomägi, M. (2006). *Äriarahandus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Nukka, A. (10.09.2018). *Finantsanalüüs: mineviku tõlgendus annab juhised tulevikuks, I osa*. Kasutamise kuupäev: 06.05.2023, allikas Raamatupidaja.ee: https://it.lvrkk.ee/TMIkirjetejuhend/?page_id=39

- Nukka, A. (2020). *Käibekapital tootmis- ja teenusettevõttes*. Kasutamise kuupäev: 11.05.2023, allikas Raamatupidaja.ee: <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2020/12/30/kaibekapital-tootmis-ja-teenusettevottes>
- Otsus-Carpenter, M. (07.02.2017). *Finantsanalüüs selgitab ettevõtte probleemid ja eelised*. Kasutamise kuupäev: 01.05.2023, allikas Raamatupidaja.ee: <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2017/02/07/finantsanaluu-selgitab-ettevotte-probleemid-ja-eelised>
- Peterson, M. (Toim.). (2000). *Finantsanalüüs*. Tallinn: Kirjastus Külim.
- Popel, S. (05.05.2023). *Majandusaasta aruannete esitamise tähtaeg on 30. juunil*. Kasutamise kuupäev: 01.11.2023, allikas Justiitsministeerium: <https://www.just.ee/uudised/majandusaasta-aruanne-esitamise-tahtaeg-30-juunil-0>
- Raamatupidamise seadus*. (20.11.2002, viimati muudetud 01.02.2023). Kasutamise kuupäev: 01.05.2023, allikas Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/105052022027>
- Raamatupidamise seadus*. (20.11.2002, viimati muudetud 01.02.2023). Kasutamise kuupäev: 01.05.2023, allikas Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/105052022027>
- Raamatupidamise seadus*. (20.11.2002, viimati muudetud 01.02.2023). Kasutamise kuupäev: 25.12.2023, allikas Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/105052022027>
- Raudsepp, V. (1999). *Finantsjuhtimise alused*. Tallinn: Külim.
- RTJ 5. Materiaalsed ja immateriaalsed põhivarad. (22.12.2017; viimati muudetud 01.01.2021). *Raamatupidamise Toimkonna juhendite kehtestamine*. (R. m. 105, Produtsent) Kasutamise kuupäev: 04.05.2023, allikas Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/akt/1291/2202/0042/RM_m63_lisa5%20.pdf#
- Rünkla, J. (2003). *Ärianalüüs*. Tallinn: Külim.
- Statistikaamet*. (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 10.11.2023, allikas EM001: ETTEVÕTETE MAJANDUSNÄITAJAD Näitaja, Tegevusala, Tööga hõivatud isikute arv ning Vaatlusperiood: https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus__ettevetete-majandusnaitajad__ettevetete-tulud-kulud-kasum__aastastatistika/EM001/table/tableViewLayout2
- Statistikaamet*. (2023). Kasutamise kuupäev: 31.10.2023, allikas Tarbijahinnaindeks tõusis 2022. aastal 19,4%: <https://www.stat.ee/et/uudised/tarbijahinnaindeks-tousis-2022-aastal-194>
- Statistikaamet*. (s.a). Kasutamise kuupäev: 29.01.2023, allikas Tarbijahinnaindeksi kalkulaator: <https://www.stat.ee/et/tarbijahinnaindeksi-kalkulaator>
- Stelmak, I. (2014). *Juhi ja ettevõtja raharaamat*. Tallinn: OÜ Six Apples.
- Teearu, A., & Krumm, E. (2005). *Ettevõtte finantsjuhtimine*. Tallinn: Kirjastus Pegasus.

- Teearu, K. (2018). *Finantsjuhtimine*. Tallinn: Pilvepüroo OÜ.
- Tikk, J. (2021). *Maksevõime ja selle juhtimine*. Retrieved 11.05.2023, from Raamatupidaja.ee:
<https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2021/01/04/maksevoime-ja-selle-juhtimine>
- Wang, Y., Chen, Y. J., & Song, C. (2014). *Inflation, operating cycle, and cash holdings*. Kasutamise kuupäev: 11.05.2023, allikas ScienceDirect:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1755309113000269#kg020>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. Retrieved from http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf
- Äriregister muutub kõigile tasuta kättesaadavaks. (30.09.2022). Kasutamise kuupäev: 01.11.2023, allikas Äripäev: <https://www.aripaev.ee/uudised/2022/09/30/ariregister-muutub-koigile-tasuta-kattesaadavaks>

LISAD

Lisa 1. AS Salvest bilanss eurodes (2020-2022)

Lisa 2. AS Salvest kasumiaruanne eurodes (2020-2022)

Lisa 3. AS Salvest bilansi vertikaalanalüüs (2020-2022)

Lisa 4. AS Salvest kasumiaruande vertikaalanalüüs (2020-2022)

Lisa 5. AS Salvest bilansi horisontaalanalüüs (2020-2022)

Lisa 6. AS Salvest kasumiaruande horisontaalanalüüs (2020-2022)

Lisa 1. AS Salvest bilanss eurodes (2020-2022)

	31.12.2022	31.12.2021	31.12.2020
Varad			
<i>Käibevarad</i>			
Raha	20838	55 901	251 309
Nõuded ja ettemaksed	3 987 909	3 559 552	3 792 817
Varud	8 762 797	6 779 167	6 396 409
KOKKU KÄIBEVARAD	12 771 544	10 394 620	10 440 535
Investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse	3 750	3 750	2 500
Kinnisvarainvesteeringud	1 137 000	989 000	989 000
Materiaalsed põhivarad	10 374 066	9 770 359	9 642 417
Immateriaalsed põhivarad	737 201	754 422	739 069
KOKKU PÕHIVARAD	12 252 017	11 517 531	11 372 986
KOKKU VARAD	25 023 561	21 912 151	21 813 521
<i>Kohustised ja omakapital</i>			
<i>Kohustised</i>			
<i>Lühiajalised kohustised</i>			
Laenukohustised	2 211 624	1 755 539	1 919 393
Võlad ja ettemaksed	3 944 341	2 946 295	2 872 202
Eraldised	55 579	56 983	27 188
Sihtfinantseerimine	0	625 803	0
KOKKU LÜHIAJALISED KOHUSTISED	6 211 544	5 384 620	4 818 783
<i>Pikaajalised kohustised</i>			
Laenukohustised	3 076 794	2 588 595	3 037 492
Eraldised	118 537	185 605	115 110
Sihtfinantseerimine	1 151 862	629 214	1 241 253
KOKKU PIKAAJALISED KOHUSTISED	4 347 193	3 403 414	4 393 855
KOKKU KOHUSTISED	10 558 737	8 788 034	9 212 638
<i>Omakapital</i>			
Aktiivkapital nimiväärtuses	325 000	325 000	325 000
Kohustuslik reservkapital	121 895	121 895	121 895
Eelmiste perioodide jaotamata kasum (kahjum)	12 522 219	11 638 897	10 758 401
Aruandeaasta kasum (kahjum)	1 495 710	1 038 325	1 395 587
KOKKU OMAKAPITAL	14 464 824	13 124 117	12 600 883
KOKKU KOHUSTISED JA OMAKAPITAL	25 023 561	21 912 151	21 813 521

Lisa 2. AS Salvest kasumiaruanne eurodes (2020-2022)

	2022	2021	2020
Müügitulu	20 969 734	18 318 316	18 902 624
Müüdud toodangu (kaupade, teenuste) kulu	-15 509 430	-12 878 777	-13 256 710
Brutokasum (-kahjum)	5 460 304	5 439 539	5 645 914
Turustuskulud	-3 066 374	-2 919 960	-2 749 535
Üldhalduskulud	-1 598 453	-1 567 520	-1 459 932
Muud äritulud	823 781	337 950	155 592
Muud ärikulud	-63 530	-32 722	-44 855
Ärikasum (kahjum)	1 555 728	1 257 287	1 547 184
Intressikulud	-103 332	-96 051	-136 823
Muud finantstulud ja -kulud	59 593	2 152	2 154
Kasum enne tulumaksustamist	1 511 989	1 163 388	1 412 515
Tulumaksukulu	-16 279	-125 063	-16 928
Aruandeaasta kasum	1 495 710	1 038 325	1 395 587

Lisa 3. AS Salvest bilansi vertikaalanalüüs (2020-2022)

	31.12.2022	31.12.2021	31.12.2020
	Osakaal	Osakaal	Osakaal
Varad			
<i>Käibevarad</i>			
Raha	0,1%	0,3%	1,2%
Nõuded ja ettemaksed	15,9%	16,2%	17,4%
Varud	35,0%	30,9%	29,3%
KOKKU KÄIBEVARAD	51,0%	47,4%	47,9%
Investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse	0,0%	0,0%	0,0%
Kinnisvarainvesteeringud	4,5%	4,5%	4,5%
Materiaalsed põhivarad	41,5%	44,6%	44,2%
Immateriaalsed põhivarad	2,9%	3,4%	3,4%
KOKKU PÕHIVARAD	49,0%	52,6%	52,1%
KOKKU VARAD	100,0%	100,0%	100,0%
<i>Kohustised ja omakapital</i>			
<i>Kohustised</i>			
<i>Lühiajalised kohustised</i>			
Laenukohustised	8,8%	8,0%	8,8%
Võlad ja ettemaksed	15,8%	13,4%	13,2%
Eraldised	0,2%	0,3%	0,1%
Sihtfinantseerimine	0,0%	2,9%	0,0%
KOKKU LÜHIAJALISED KOHUSTISED	24,8%	24,6%	22,1%
<i>Pikaajalised kohustised</i>			
Laenukohustised	12,3%	11,8%	13,9%
Eraldised	0,5%	0,8%	0,5%
Sihtfinantseerimine	4,6%	2,9%	5,7%
KOKKU PIKAAJALISED KOHUSTISED	17,4%	15,5%	20,1%
KOKKU KOHUSTISED	42,2%	40,1%	42,2%
<i>Omakapital</i>			
Aktsiakapital nimiväärtuses	1,3%	1,5%	1,5%
Kohustuslik reservkapital	0,5%	0,6%	0,6%
Eelmiste perioodide jaotamata kasum (kahjum)	50,0%	53,1%	49,3%
Aruandeaasta kasum (kahjum)	6,0%	4,7%	6,4%
KOKKU OMAKAPITAL	57,8%	59,9%	57,8%
KOKKU KOHUSTISED JA OMAKAPITAL	100,0%	100,0%	100,0%

Lisa 4. AS Salvest kasumiaruande vertikaalanalüüs (2020-2022)

	2022	2021	2020
Müügitulu	100%	100%	100%
Müüdnud toodangu (kaupade, teenuste) kulu	74,0%	70,3%	70,1%
Brutokasum (-kahjum)	26,0%	29,7%	29,9%
Turustuskulud	14,6%	15,9%	14,5%
Üldhalduskulud	7,6%	8,6%	7,7%
Muud äritulud	3,9%	1,8%	0,8%
Muud äriksulud	0,3%	0,2%	0,2%
Äriksaum (kahjum)	7,4%	6,9%	8,2%
Intressiksulud	0,5%	0,5%	0,7%
Muud finantstulud ja -ksulud	0,3%	0,0%	0,0%
Kasum enne tulumaksustamist	7,2%	6,4%	7,5%
Tulumaksukulu	0,1%	0,7%	0,1%
Aruandeaasta kasum	7,1%	5,7%	7,4%

Lisa 5. AS Salvest bilansi horisontaalanalüüs (2020-2022)

	31.12.2022		31.12.2021	
	Muutus, €	Muutus, %	Muutus, €	Muutus, %
Varad				
<i>Käibevarad</i>				
Raha	-35 063	-62,7%	- 195 408,00	-77,8%
Nõuded ja ettemaksed	428 357	12,0%	- 233 265,00	-6,2%
Varud	1 983 630	29,3%	382 758,00	6,0%
KOKKU KÄIBEVARAD	2 376 924,00	22,9%	-45 915,00	-0,4%
Investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse	0	0,0%	1 250,00	50,0%
Kinnisvarainvesteeringud	148 000	15,0%	0	0,0%
Materiaalsed põhivarad	603 707	6,2%	127 942	1,3%
Immateriaalsed põhivarad	-17 221	-2,3%	15 353,00	2,1%
KOKKU PÕHIVARAD	734 486,00	6,4%	144 545,00	1,3%
KOKKU VARAD	3 111 410,00	14,2%	98 630,00	0,5%
<i>Kohustised ja omakapital</i>				
<i>Kohustised</i>				
<i>Lühiajalised kohustised</i>				
Laenukohustised	456 085	26,0%	- 163 854,00	-8,5%
Võlad ja ettemaksed	998 046	33,9%	74 093,00	2,6%
Eraldised	-1 404	-2,5%	29 795,00	109,6%
Sihtfinantseerimine	-625 803	-100,0%	625 803,00	-
KOKKU LÜHIAJALISED KOHUSTISED	826 924	15,4%	565 837,00	11,7%
<i>Pikaajalised kohustised</i>				
Laenukohustised	488 199	18,9%	- 448 897,00	-14,8%
Eraldised	-67 068	-36,1%	70 495,00	61,2%
Sihtfinantseerimine	522 648	83,1%	- 612 039,00	-49,3%
KOKKU PIKAAJALISED KOHUSTISED	943 779	27,7%	- 990 441,00	-22,5%
KOKKU KOHUSTISED	1 770 703	20,1%	- 424 604,00	-4,6%
<i>Omakapital</i>				
Aktsiakapital nimiväärtuses	0	0,0%	0	0,0%
Kohustuslik reservkapital	0	0,0%	0	0,0%
Eelmiste perioodide jaotamata kasum (kahjum)	883 322	7,6%	880 496,00	8,2%
Aruandeaasta kasum (kahjum)	457 385	44,1%	- 357 262,00	-25,6%
KOKKU OMAKAPITAL	1 340 707	10,2%	523 234,00	4,2%
KOKKU KOHUSTISED JA OMAKAPITAL	3 111 410	14,2%	98 630,00	0,5%

Lisa 6. AS Salvest kasumiaruande horisontaalanalüüs (2020-2022)

	2022		2021	
	Muutus, €	Muutus, %	Muutus, €	Muutus, %
Müügitulu	2 651 418	14,5%	-584 308	-3,1%
Müüdud toodangu (kaupade, teenuste) kulu	-2 630 653	20,4%	377 933	-2,9%
Brutokasum (-kahjum)	20 765	0,4%	-206 375	-3,7%
Turustuskulud	-146 414	5,0%	-170 425	6,2%
Üldhalduskulud	-30 933	2,0%	-107 588	7,4%
Muud äritulud	485 831	143,8%	182 358	117,2%
Muud ärikulud	-30 808	94,2%	12 133	-27,0%
Ärikasum (kahjum)	298 441	23,7%	-289 897	-18,7%
Intressikulud	-7 281	7,6%	40 772	-29,8%
Muud finantstulud ja -kulud	57 441	2669,2%	-2	-0,1%
Kasum enne tulumaksustamist	348 601	30,0%	-249 127	-17,6%
Tulumaksukulu	108 784	-87,0%	-108 135	638,8%
Aruandeaasta kasum	457 385	44,1%	-357 262	-25,6%